

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tvorba Jaroslava Foglara jako východisko pro využití metod
dramatické výchovy na prvním stupni ZŠ

Creation/Work of Jaroslav Foglar as a starting point for the use of
dramatic education methods at the first elementary school

Veronika Sedláková

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Radek Marušák

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2019

Odevzdáním této diplomové práce na téma Tvorba Jaroslava Foglara jako východisko pro využití metod dramatické výchovy na prvním stupni ZŠ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. 4. 2019

Chtěla bych velmi poděkovat Doc. Mgr. Radku Marušákovi za jeho vedení, ochotu, vstřícnost, trpělivost a veškerý čas, který mi při vypracování diplomové práce na konzultacích věnoval.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá možností využití díla Jaroslava Foglara v dramatické výchově na prvním stupni základní školy. Cílem diplomové práce je prostřednictvím textů Jaroslava Foglara ověřit vliv metod a technik dramatické výchovy v oblasti formování hodnotových žebříčků a postojů v životě žáků 5. ročníku ZŠ. Zjistit a zhodnotit, jak dramatická výchova pomáhá jednak v hlubším přijetí díla Jaroslava Foglara a jednak k většímu pochopení a přijetí vlastních hodnot a postojů. Teoretická část je zaměřena na osobnost, dílo Jaroslava Foglara a jeho nadčasové poselství. Věnuje se pojmu dramatická výchova, jejím cílům, principům, formám, metodám a technikám. Zároveň se zaměřuje na analýzu díla z hlediska dramatické výchovy. V praktické části diplomové práce jsou na podkladě knih a povídek Jaroslava Foglara zpracovány tři tematické celky, zaměřené na morální vlastnosti člověka, v nichž byly využity metody a techniky dramatické výchovy. Pro experiment byly vybrány dvě třídy pátého ročníku základní školy. V jedné třídě - zkušební, byly celky realizovány pomocí metod a technik dramatické výchovy. Ve druhé třídě - nezkušební, byl žákům předložen pouze text k přečtení. Pomocí pretestu a posttestu byly poznatky o účinnosti metod DV vyhodnoceny a reflektovány.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jaroslav Foglar, dětská literatura, dramatická výchova, literární text, poselství morálních hodnot, metody a techniky dramatické výchovy

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the possibility of using Jaroslav Foglar's work in dramatic education at elementary school. The aim of the diploma thesis is to verify the influence of methods and techniques of dramatic education through Jaroslav Foglar's texts in the form of value charts and attitudes in the life of pupils of the 5th year of primary school. How dramatic education helps with methods and techniques – first for deepest adoption of Jaroslav Foglar's work, and second - to increase understanding and adoption of given values and attitudes. The theoretical part focuses on the personality and work of Jaroslav Foglar and his timeless message. It focuses on the concept of drama education, its aims, principles, forms, methods and techniques. At the same time, it focuses on the analysis of the work in terms of dramatic education.

In the practical part of the diploma thesis, three thematic units focusing on the moral qualities of the human being, using methods and techniques of dramatic education, are elaborated on the basis of books and short stories by Jaroslav Foglar. For the experiment, two classes of the fifth year grade of elementary school were selected. In one class - test, the units were realized using methods and techniques of dramatic education. In the second class - normal, only reading text was submitted to the pupils. Using the pretest and the posttest, the knowledge about the effectiveness of DV methods was evaluated and reflected.

KEYWORDS

Jaroslav Foglar, children's literature, dramatic education, literary text, message of moral values, methods and techniques of dramatic education.

Obsah

1	Úvod	7
2	Stručný životopis	9
3	Tvorba - dílo	11
3.1	Literární oblast	11
3.1.1	Přehled Foglarovy tvorby	11
3.1.2	Autorský styl-charakter tvorby	17
3.2	Pedagogická činnost ve skautingu	19
3.2.1	Skauting	19
4	Nadčasové poselství	22
5	Analýza díla z hlediska dramatické výchovy	24
5.1	Co je dramatická výchova	24
5.2	Principy dramatické výchovy	26
5.3	Metody a techniky dramatické výchovy	28
5.4	Analýza díla Jaroslava Foglara z pohledu dramatické výchovy	30
6	Praktická část	35
6.1	Cíle praktické části	35
6.2	Charakteristika a cíl výzkumu	35
6.3	Výzkumné otázky	36
6.4	Výzkumný vzorek	36
6.5	Vzorové lekce	36
6.5.1	Reflexe první lekce	57
6.5.2	Reflexe druhé lekce	60
6.5.3	Reflexe třetí lekce	61
6.6	Vyhodnocení výsledků	63

6.6.1	Dílčí výsledky jednotlivých lekcí.....	63
6.6.2	Závěry výzkumu.....	73
7	Závěr.....	75
8	Seznam literatury.....	77
9	Přílohy, fotodokumentace.....	79

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá otázkou, zda metody a techniky dramatické výchovy pomáhají v hlubším pochopení díla Jaroslava Foglara a zda dokáží žáka ovlivnit v oblasti jeho postojů a hodnot.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda je v dnešní době dílo Jaroslava Foglara vhodné pro dramatickou výchovu. Zda postupy dramatické výchovy napomáhají přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi. A zda metody a techniky dramatické výchovy napomáhají přijetí témat Foglarových děl a jsou vhodným prostředkem rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot. Zároveň jsem chtěla ukázat, jak lze prostřednictvím dramatické výchovy žáka učit vnímat, prožívat, představovat si, hodnotit, jednat a vytvářet postoje, jak skrze literaturu poznávat sama sebe i svět. Na základě literárního díla pomocí dramatické výchovy rozvíjet osobnost žáků a vést je k morálním hodnotám a zároveň samozřejmě i ke čtenářství obecně.

Diplomovou práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem se zaměřila na spisovatele Jaroslava Foglara, na jeho život a dílo. Zabývám se odkazem Jaroslava Foglara, jeho poselstvím morálních hodnot, jež pokládám za velice aktuální v současné době, kterou vnímám jako velice hektickou, morálně rozporuplnou a poměrně lhostejnou. Mým cílem bylo žákům připomenout hodnoty jako slušnost (sám před sebou), spravedlnost, poukázat na hodnotu slova a přátelství. Dále jsem v teoretické části vysvětlila, co je dramatická výchova, jaké má principy a jaké metody a techniky se v dramatické výchově používají.

Také jsem analyzovala dílo Jaroslava Foglara jako celek, zaměřila se na jeho vhodnost, popřípadě nevhodnost pro účely dramatické výchovy.

V praktické části jsem si položila výzkumné otázky: Jak postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi? Jak mohou metody a techniky dramatické výchovy ovlivnit přijetí témat Foglarových děj jako prostředek rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot?

Na základě textu Jaroslava Foglara jsem vypracovala pomocí metod a techniky dramatické výchovy tři lekce zaměřené na morální vlastnosti člověka. Pro svůj výzkum jsem si vybrala dvě páté třídy základní školy. V jedné třídě - experimentální jsem realizovala lekce pomocí

dramatické výchovy. Ve druhé třídě - kontrolní jsem žákům dala k přečtení pouze literární text. Pomocí pretestu a posttestu jsem porovnala změny a vyhodnotila účinnost metod dramatické výchovy na žáky. Pozorováním a reflexemi lekcí jsem zhodnotila, jak postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi.

2 Stručný životopis

Tuto kapitolu jsem zpracovala na základě informací z knih Miloše Zapletala (2007), Tomáše Vučka (2015) a Jaroslava Foglara (1997).

Jaroslav Foglar se narodil 6. července 1907 v Praze na Novém Městě pražském, v Benátské ulici číslo 3 a byl pokřtěn jako římský katolík. Jeho rodný dům mimochodem stojí dodnes. Krátce poté se rodina stěhuje do Předlic (Ústí nad Labem) a v roce 1910 do Poděbrad. Zde bohužel zanedlouho umírá jeho otec na slabé srdce. Od této doby žije Jaroslav pouze s matkou a se svým starším bratrem Zdeňkem.

Pro celou rodinu to byla zoufalá situace a dostala je v podstatě do naprosté chudoby. Tyto tragické momenty se později promítly do několika próz Jaroslava Foglara (Chata v Jezerní kotlině, Když Duben přichází). Poté se rodina opět stěhuje do Prahy do Nuslí.

V roce 1913 Foglar začal chodit do školy. Psát i číst uměl od staršího bratra a jeho vztah ke škole byl velice kladný. V roce 1914 se rodina stěhuje na Vinohrady na Korunní třídu.

V roce 1920 Foglar poprvé navštěvuje skautský oddíl. Jako třináctiletému mu vychází literární pokus, báseň Měsíční noci. V roce 1923 byl společně se svým bratrem přijat do 48. klubu Jestřábi. O několik let později získává i svou přezdívku Jestřáb. V časopise Junák se mu objevuje jeho první text, povídka Vítězství, čímž započala jeho celoživotní spolupráce s tímto časopisem. Začíná psát svoji první kroniku.

Od roku 1925 natrvalo působit jako vedoucí ve skautském oddíle Dvojka. V roce 1926 píše Foglar svojí druhou kroniku Pod junáckou vlajkou. Tento název později použije jako název svého románu. Absolvoval obchodní školu a třináct let byl úředníkem ve velkoobchodu s papírem. Také pracoval jako pedagogický pracovník v domově mládeže. Pracoval rovněž jako odpovědný redaktor časopisů Mladý hlasatel, Junák a Vpřed. Během prvních let ve Dvojce pak vznikají povídky a příběhy o táboření, které se stávají základem pro jeho knihu Tábor smůly.

Od září roku 1933 začíná vycházet na pokračování román Boj o první místo v časopise Skaut-Junák. Jeho první kniha Přístav volá, vychází v nakladatelství Melantrich v roce 1934.

V roce 1938 pracoval jako redaktor dětského týdeníku Mladý hlasatel. Tam započala éra kresleného seriálu Rychlé šípy. V roce 1941 je časopis německou správou zakázán. Za druhé světové války bylo i zakázáno Foglarovu tvorbu vydávat.

Po skončení druhé světové války působí Jaroslav Foglar krátce v časopisu Junák, později přispěl i k popularitě týdeníku Vpřed. Po komunistickém převratu v roce 1948 časopis zaniká. Po únoru 1948 se stává Foglar jako spisovatel z politických důvodů nežádoucím a jeho knihy nesmí vycházet.

Teprve v roce 1965, v době částečného uvolnění společenskopolitické situace v Československu, mu vychází další kniha Tajemná Řásnovka. O dva roky později vychází Foglarovy knihy Poklad černého delfína a Kronika Ztracené stopy. Vzniká televizní seriál Záhada hlavolamu.

V době normalizace je opět publikování Foglarovi zakázáno.

Teprve po sametové revoluci v roce 1989 se Foglarovi dostalo plného uznání a absolutní tvůrčí svobody. V nakladatelství „Olympia“ začínají vycházet Sebrané spisy Jaroslava Foglara, je založeno Sdružení přátel Jaroslava Foglara, které pořádá výstavu Život a dílo Jaroslava Foglara. V roce 1992 získává Foglar prestižní cenu Za úsilí o nápravu věcí lidských nadace Pangea a v roce 1994 titul Čestný občan hl. m. Prahy. K devadesátinám J. Foglara a nedožitým devadesátinám dr. Jana Fischera pořádá Muzeum hl. m. Prahy rozsáhlou výstavu s názvem Po stopách Rychlých šípů. Vychází jubilejní 15. vydání knihy Hoši od Bobří řeky s pamětním listem. V roce 1994 vychází poslední „klasická foglarovka“ Modrá rokle.

23. ledna 1999 ve věku 91 let Jaroslav Foglar umírá po delší nemoci v Thomayerově nemocnici v Praze.

3 Tvorba - dílo

Jaroslava Foglara můžeme bezesporu zařadit mezi fenomény české literatury pro děti a mládež. Jeho díla oslovila spoustu generací dětských čtenářů nejen svými romány, komiksy, povídkami, ale také velkým množstvím návodů, jak vést oddílové schůzky a jak trávit čas ve skautu samotném. Tvorba vychází z lásky Foglara ke skautingu, kde pod přezdívkou Jestřáb v podstatě strávil celý život.

Dílo Jaroslava Foglara můžeme podle Tomáše Vučka (2015) rozdělit do dvou oblastí. Na oblast literární a oblast pedagogické činnosti ve skautingu.

3.1 Literární oblast

3.1.1 Přehled Foglarovy tvorby

Literární tvorba Jaroslava Foglara obsahuje velké množství žánrů, od dobrodružné prózy, přes texty návodné a didaktické, někde ikonické či satirické, až po publikace autobiografické - Život v poklusu. Je nutno dodat, že Foglarovo dílo vycházelo nejen v knižní podobě, ale také v časopisech nebo v komiksovém zpracování. Některé jeho knihy byly vydány v zahraničí. Foglarova díla byla přeložena do polštiny, maďarštiny, němčiny. Nutno však dodat, že jeho knihy v zahraničí se neseťkaly s úspěchem. Kromě literární tvorby byl Foglar redaktorem časopisu Mladý hlasatel a po válce časopisu Vpřed.

První republika

Jako úplnou prvotinu je určitě potřeba zmínit jeho báseň Měsíční noci, která byla již v roce 1920 jako třináctiletému otištěná v příloze Národní politiky.

V roce 1927, když bylo Foglarovi dvacet let, začal pracovat na své první knize - Hoši od Bobří řeky. V roce 1933 Foglar svůj rukopis poslal do soutěže nakladatelství Melantrich o nejlepší knihu pro mládež, ale jeho Hoši od Bobří řeky v soutěži neuspěli. Přesto ale nakladatelství Foglarovi nabídlo vydávat jeho příběh na pokračování ve Slovíčku, což byla dětská příloha nedělního Českého slova. Zde se dokonce objevily jeho kresby. Hoši od Bobří řeky začali vycházet od 4. března 1934. Jako kniha vyšel příběh roku 1937 v nakladatelství Jana Kobese v Plzni. V časopise Skaut-Junák vycházel Foglarovi na pokračování příběh s názvem Boj o první místo.

Na jaře roku 1934, Melantrich opět vypsal soutěž o nejlepší knihu pro mládež. Foglar zprvu váhal, zda po neúspěchu Hochů od Bobří řeky se má vůbec soutěže zúčastnit, nicméně svůj rukopis Modrý život Jiřího Dražana do soutěže poslal. Spolu s J. V. Plevou a J. Hejdukem soutěž vyhrál. Ještě týž rok vychází Foglarovi jeho první kniha, ale pod kratším názvem Přístav volá.

Nakladatelství Jana Kobese v Plzni se stalo pro Foglara velice významné a pro jeho tvorbu v tomto období rozhodující. Jaroslav Foglar (1997) uvádí, že Jan Kobes měl dva syny, kteří dobře znali příběhy Hochů od Bobří řeky i Boj o první místo. Velice se jim líbily a tak doporučili svému otci, aby s Foglarem začal spolupracovat. Od roku 1936 v tomto nakladatelství vyšly Foglarovi nejen Hoši od Bobří řeky a Boj o první místo, ale i Tábor smůly, Chata v Jezerní kotlině, Historie Svorné sedmy, Pod junáckou vlajkou, Záhada hlavolamu, Přístav volá, a Když Duben přichází.

Podle Tomáše Vučka (2015) můžeme konstatovat, že tvorba Jaroslava Foglara za období první republiky byla nejplodnější a pro něj osobně určitě nejšťastnější. V tomto období působí Foglar v časopisu Mladý hlasatel. Koncem roku 1938 se stává redaktorem a na zadní straně vycházejí jeho Rychlé šípy. Asi nejznámější kreslený seriál nejen té doby. Nejsou to zatím Rychlé šípy, jak je známe dnes, ale jde o komiksový příběh, Černí jezdci řadí, který se později přejmenoval na Mirek osvobozuje Jarku. V příběhu se zatím objevuje pouze Mirek Dušín a Jarka Metelka. Kompletní pětice Rychlých šípů se objevuje až v lednu roku 1939. Výtvarnou podobu dal Rychlým šípům Jan Fischer.

Na přelomu roku 1940-1941 vychází jako románová příloha příběh Záhada hlavolamu. Záhada hlavolamu patří dodnes k nejúspěšnějším foglarovkám a dočkala se dvou filmových zpracování. Hynek Bočan v roce 1969 natočil devítidílný televizní seriál a v roce 1993 byl natočen celovečerní film Petra Kotka. Do Mladého hlasatele Foglar také psal pravidelný sloupek nazvaný nejprve Skautská stezka a později Z bobří hráze.

Za povšimnutí stojí určitě i Foglarova divadelní hra Tábor ve Sluneční zátocce, která měla premiéru v roce 1940 v divadle v Hyberské.

Období druhé světové války – poválečné období

Toto období je pro Foglara velice těžké. V roce 1940 byl zakázán Junák, klubovna Dvojky byla zapečetěná. Jaroslav Foglar s několika chlapci přes velké nebezpečí nakonec do klubovny proniká a zachraňuje důležité dokumenty, zejména kroniky. Celý tento nebezpečný příběh pak popsal v románu Strach nad Bobří řekou, který však vychází až v roce 1990.

Vydávání Mladého hlasatele je zastaveno. V období let 1941 - 1945 Foglar napíše pouze jedinou knihu - Když duben přichází. Ukončením činnosti Mladého hlasatele je na dlouhou dobu přerušeno vydávání seriálu Rychlých šípů.

Tomáš Vučka (2015) uvádí, že Foglar stále pracuje v nakladatelství Melantrich, ale pouze jako knižní lektor ve Smíchovské tiskárně. Knižně mu vychází Zápisník 13 bobříků a Záhada hlavolamu. Také má domluveno nahrání čtyř gramofonových desek s příběhy Rychlých šípů. Jednalo se o příběhy Rychlé šípy na saních, Rychlé šípy robí šlapohyb, Rychlé šípy na kluzišti, Rychlé šípy hrají divadlo, Rychlé šípy loví bobříky, Rychlé šípy na strágule a Rychlé šípy a Dlouhé Bidlo. V roce 1941 byly nahrány dvě desky a další dvě až v roce 1942. Foglar rovněž v tomto období spolupracoval s časopisem Správný kluk, ve kterém se objevil jeho komiks Svorní gambusíni a několik jeho povídek.

Po konci druhé světové války je Foglar opět plný euforie a dává se do psaní nových knížek. Píše druhý díl Devadesátky pod názvem Devadesátka pokračuje a začíná psát pokračování Záhady hlavolamu pod názvem Stínadla se bouří.

Obě tyto knihy píše Foglar na pokračování v časopisu Junák, kde působí jako redaktor. Objevují se zde také opět na pokračování Rychlé šípy. V roce 1946 odchází Foglar po neshodách v redakci Junáku do časopisu Vpřed. Tento časopis v podstatě navazuje na předválečného Mladého hlasatele.

Roku 1948 Foglarovi opět vstupuje do cesty politika. Komunisté se ujímají moci a Foglar se pro ně stává nepohodlným. Musí opustit časopis Vpřed, a tím pádem nemá kde zveřejňovat své povídky a příběhy na pokračování. Velice ho zasáhne i likvidace nakladatelství Jana Kobese. Foglar nějakou dobu žije ze svých úspor a věnuje se naplno svému skautskému oddílu Dvojka.

Komunismus

V tomto období si v podstatě Foglar píše do šuplíku. V roce 1952 dokončuje svůj román Stráž Řásnovky, který později vychází pod názvem Tajemná Řásnovka. Nenašel se však žádný vydavatel, který by knihu vydal, a tak si tento rukopis musel počkat celých třináct let. To, že Foglar nemohl vydávat své knihy, neznamenal, že by se jeho dříve vydané knihy nečetly Naopak. Jeho dílo se četlo, stále více a více, a ačkoliv byl Foglar zakázaný, jeho dílo se četlo tajně dál. Státní bezpečnost Foglara hlídala a čas od času ho i vyslýchala.

Foglarova situace se k lepšímu začala měnit až počátkem šedesátých let, což samozřejmě souviselo s uvolňováním poměrů jak v rovině politické, tak v rovině společenské. Foglar se tedy vrací zpět do literatury pro děti a mládež. Začíná spolupracovat s časopisem ABC mladých techniků a přírodovědců. Objevují se články o Foglarovi uvádějící, že je potřeba jeho knihy znovu vydávat.

V roce 1965 Foglara přijali do Svazu českých spisovatelů a byla mu po třinácti letech vydána kniha Tajemná Řásnovka. V časopise Signál začíná vycházet na pokračování jeho próza Kronika Ztracené stopy. Začíná se rovněž točit seriál Záhada hlavolamu. V roce 1968 byl obnoven časopis Junák, kde se objevuje pokračování Rychlých šípů a v roce 1969 vychází Foglarovi nový román Dobrodružství v Zemi nikoho.

Přichází však rok 1971 a s tím i normalizace a Foglar se opět dostává mezi zakázané spisovatele. V této době prožívá Foglar velice těžké období v osobním životě. Umírá mu maminka a v roce 1984 vede naposledy tábor svého oddílu. Je mu 77 let.

Podle Tomáše Vučka (2015) uvolnění přichází až v roce 1984, kdy Česká speleologická společnost vydává komiksový příběh Modrá rokle, který ilustroval Kája Saudek. Nové Město nad Metují ve svém Novoměstském zpravodaji vydává na pokračování Foglarův román Náš oddíl.

V roce 1987 nakladatelství Olympia vydává Hochy od Bobří řeky, a to v nákladu 100 tisíc výtisků. Knihy jsou rozebrány okamžitě. Pomalu, ale jistě se blíží rok 1989 a s ním i opravdový návrat Foglara se vším všudy.

Po roce 1989

Po sametové revoluci přichází velký vzestup nejen pro Foglara samotného, ale hlavně pro jeho dílo. O jeho knihy začala mít zájem spousta nakladatelství. Nejvýrazněji se však v tomto období osvědčilo nakladatelství Olympia, hlavně svojí kvalitou. Začaly se vydávat Foglarovy sebrané spisy. Sám Foglar v tomto období, nutno uvést že je mu již 80 let, píše svůj vlastní životopis Život v poklusu a příběh nazvaný Modrá rokle.

V roce 1992 udělila nadace Jana Amose Komenského Foglarovi prestižní cenu " Za úsilí a nápravu věcí lidských" Pangeu. V roce 1993 měl premiéru film Záhada hlavolamu režiséra Petra Kotka. Podle mého názoru však kvality Bočanovy Záhady hlavolamu nedosáhla.

Roku 1994 se Foglar stal Čestným občanem hlavního města Prahy. Bohužel se jeho zdravotní stav zhoršoval a na jaře roku 1995 zůstává Foglar trvale hospitalizován v Thomayerově nemocnici. Ziskává také nejvyšší skautské vyznamenání Řád stříbrného vlka. 23 ledna roku 1999 Foglar umírá.

V posledním rozloučení Ing Jan Klepáč, který patřil do Foglarovy Dvojky od roku 1950, řekl: *„Modrý život můžeme začít již zítra. Žlutý kvítek stále každému připomíná, že kdo ho nosí, odmítá násilí, bezpráví, hrubost a nečestnost a je naplněn dobrou vůlí pomoci každému, kdo pomoci potřebuje. A právě v tom je obsažen tvůj nejsilnější vzkaz, Jestřábe. Vzkaz, který je nejen svým mementem, ale především výzvou, kterou budeme i my předávat jako nejdůležitější generační poselství“*. (Vučka, T., 2015, s. 86)

Na počest Jaroslava Foglara byla v roce 1992 uspořádána v Brně výstava Dílo Jaroslava Foglara. Roku 1996 tiskárna a knihovna pro nevidomé K. E. Macana v Praze dává k dispozici v Braillově písmu Foglarovy knihy Chata v Jezerní kotlině, Modrá rokle a Nováček Bubáček píše deník. Další knihy má na zvukových kazetách. Roku 1997 pořádá Muzeum hlavního města Prahy rozsáhlou výstavu k 90. narozeninám Jaroslava Foglara a nedožitým devadesátinám malíře dr. Jana Fischera. Počet návštěvníků překonal všechny rekordy v novodobé historii muzea.

Rovněž vychází v Olympii jubilejní 15. vydání knihy Hoši od Bobří řeky z původní kresbou Z. Buriana na obálce a s pamětním listem.

Na Praze 2 v Riegrových a Havlíčkových sadech můžeme vidět dvě ručně vyřezávané lavičky na počest Jaroslava Foglara, samozřejmě v místech, kde spisovatel často tvořil a kde pravděpodobně tak díla vznikala. Foglar má i svojí pamětní desku, která se nachází V Korunní ulici 16 na Praze 2. Právě zde Foglar žil se svojí matkou téměř celý život.

V roce 2018, kdy slavili Rychlé šípy 80 let své existence, vydalo nakladatelství Akropolis unikátní antologii, do které se zapojilo zhruba 50 českých soudobých komiksových tvůrců. Vytvořili dílo, které plně navazuje na Foglarovy Rychlé šípy. Byla zároveň uspořádána výstava soudobých komiksových tvůrců v Lucerně.

K příležitosti 100. výročí narození Jaroslava Foglara Miloš Zapletal vydává knihu Záhady a tajemství Jaroslava Foglara. Nad Foglarovými texty se zamýšlí také Tomáš Vučka v knize Cesta za modrým světlem. Život Jaroslava Foglara popisuje rovněž ve své knize Jestřábův let Lubomír Kubík. Hoši od Bobří řeky a přátelé vydávají knihu pro Jaroslava Foglara Jestřábe, díky. Vznikl také malý foglarovský sborník k 110. výročí Foglarova narození pod názvem S Jestřábem v srdci.

Díla

- Přístav volá (1934)
- Boj o první místo (1936)
- Hoši od Bobří řeky (1937)
- Tábor smůly (1938)
- Chata v Jezerní kotlině (1939)
- Historie Svorné sedmy (1940)
- Pod junáckou vlajkou (1940)
- Devadesátka pokračuje (1969)
- Záhada hlavolamu (1941)
- Stínadla se bouří (1947)
- Tajemství Velkého Vonta (1986)
- Když duben přichází (1944)
- Tajemná Řásnovka (1965)
- Poklad Černého delfína (1966)

- Kronika Ztracené stopy (1967)
- Dobrodružství v Zemi nikoho (1969)
- Život v poklusu (1990)
- Jestřábe, vypravuj (1990)
- Strach nad Bobří řekou (1990)
- Náš oddíl (1992)
- Modrá rokle (1994)
- Kronika Hochů od Bobří řeky (1996)
- Rychlé šípy (1992)
- Svorní gambusíni a jiné příběhy (1999)
- Z Bobří hráze (1999)
- Tábor Zelené příšery (2007)
- Tábor ve Sluneční zátocce (2007)
- Nováček Bubáček píše deník (1990)

3.1.2 Autorský styl-charakter tvorby

Autorský styl - charakter tvorby Jaroslava Foglara bych ráda rozebrala podle Felixe Vodičky (1995), který strukturu literárního díla rozděluje do tří plánů. Jedná se o plán jazykový, kompoziční a tematický. Tyto plány se vzájemně prostupují.

Plán jazykový

Foglar převážně využívá spisovné češtiny, jen výjimečně užívá obecnou češtinu. Vyhýbá se vulgarismům. V jeho díle se objevují knižní výrazy a archaismy. Na dnešního čtenáře jeho starší díla mohou působit nmoderně vzhledem k jazyku dnešní doby. Nutno podotknout, že po roce 1989 nakladatelství Olympia s Foglarovým souhlasem dělá jisté jazykové úpravy.

Plán tematický

Foglarovo dílo lze zařadit do žánru dobrodružné literatury. Děj foglarovek většinou začíná seznámením čtenářů s jedním nebo dvěma chlapci, kteří touží po dobrodružství, setkají se s někým, kdo jim změní celý život, ovlivní ho a oni zažijí spoustu neobyčejných příhod. Hrdinové příběhu odhalují různá tajemství, příklad Záhada hlavolamu nebo Tajemství velkého Vonta. V Rychlých šípech jde o skupinu dětí, která společně zažívá dobrodružství

a vždy drží při sobě. Ve Foglarově díle se objevují jako hlavní hrdinové výhradně chlapci, děvčata jen výjimečně. Vždy se objeví nějaký chlapec, který se se svou povahou stává vzorem ostatním. Na druhé straně se Foglarovy knihy a příběhy neobejdou bez hrdinů záporných. Foglarovy knihy končí vždy dobře a dobro vítězí nad zlem. Foglarovo dílo bylo často kritizováno hlavně proto, že jeho hrdinové jsou až nadmíru dokonalí. Tato dokonalost je samozřejmě po stránce duševní i fyzické. Hrdinové jsou ideální a na některé čtenáře to může působit černobíle a nereálně. (Vučka, T., 2015)

V některých knihách jako například Poklad Černého delfína, hraje hlavní roli skautský oddíl a Foglar zde popisuje v podstatě každodenní život chlapců v oddíle. Foglar měl ve svém oddíle samozřejmě pro chlapce pravidla, která se musela plnit stoprocentně.

Ve Foglarových knihách je velice často opakovaným motivem jakási liduprázdná krajina, za městem, kde chlapci tráví svobodně svůj čas a kam je obtížný přístup. Nesmíme také zapomenout, že Foglar ve svých příbězích často popisuje různé tragédie, jako jsou onemocnění, vážná zranění či dokonce smrt. Tyto tragédie však zpravidla nepostihují hlavní hrdiny, ale pouze jejich okolí a mívají výchovný podtext, neboť většinou jsou založeny na nezodpovědném a nebezpečném chování.

Zajímavostí autorského stylu Foglara je používání nezvyklých jmen pro vedlejší postavy. Například: Široko, Mažňák, Losna, Macíř. Ve Foglarových knihách jsou někdy popsány pravidla správného chování, objevují se i ilustrované příručky, (například: jak lovit bobříky) a někde jsou popsána přesná pravidla různých her.

Hlavním mottem jsou morální hodnoty. Foglar si zakládá na tom, že v jeho dílech je u něj na prvním místě slušnost, spravedlnost, přátelství, hodnota slova či slibu. I když někteří chlapci sešli nebo sejdou na scestí, vždy se nakonec dopracují k těmto morálním hodnotám. Jeho díla učí děti nevzdávat se, překonávat překážky a být dobrým člověkem.

Plán kompoziční

Foglar svá díla píše v er - formě. Často využívá formu přímé řeči svých postav. Při tvorbě textu se jedná o tektonickou uzavřenou výstavbu. Dílo má pevnou stavbu, úvod, logické vztahy mezi motivy, vlastní obsahové jádro a závěr. Kompozice je uzavřená a symetrická. Co se týče kompozičních postupů dle časových vazeb, Foglar postupuje chronologicky.

Foglarova díla čtenáře pobaví svým napínavým dějem, ale zároveň je vychovávají. Dávají také návod k různým dlouhodobým hrám v oddílech a ukazují cestu, jak trávit čas v přírodě a na táborech. Foglarova díla dávají naději nejen čtenářům, ale i lepším zítřkům. Hlavním přínosem je Foglarova snaha naučit čtenáře se nevzdávat.

3.2 Pedagogická činnost ve skautingu

Druhou oblastí Foglarova působení je jeho činnost ve skautském oddílu pražská Dvojka. Zde je bezpochyby nutné uvést, že Foglar byl autorem množství her, napsal a výtvarně ztvárnil na 70 oddílových kronik, ve kterých můžeme najít nejen veškeré činnosti oddílu Dvojka, ale i pedagogicko-výchovný odkaz. Foglar rovněž nepřímou ovlivňoval spousty mladých čtenářů k zakládání klubů, oddílů a různých part. Zde jim byl velkým vzorem příběh Rychlých šípů.

3.2.1 Skauting

Tomáš Vučka (2015) uvádí, že Foglar objevuje skauting roku 1920. V listu Národní politika nachází se svým spolužákem inzerát slibující skautský výlet do Anglie, o kterém se chlapani domnívali, že bude zadarmo. Bylo jim sděleno, že výlet zdarma není, ale byli pozváni na nedělní výpravu do Prokopského údolí. Zde došlo k zásadnímu momentu ve Foglarově životě. Společně se svým bratrem vstupuje v roce 1923 do 48. oddílu oldskautů Jestřábi. Zde působil rok a poté přestoupil do 34. oddílu Ohnivci, kde získává svojí životní přezdívku Jestřáb. Po sloučení Ohnivců s druhým pražským oddílem Dvojka, zde Foglar působí neuvěřitelných šedesát let až do roku 1987. Stal se vůdcem oddílu a oddílem pod jeho vedením prošlo přes 800 chlapců.

Podle Miloše Zapletala (2007) od začátku svého působení ve skautu cítí touhu a nutnost napsat knihu, která by skauting propagovala. To se mu podaří v listopadu roku 1934, kdy vychází jeho první kniha, Přístav volá, v nakladatelství Melantrich. V životě Foglara měly kroniky oddílu skautů své velice významné a nezastupitelné místo. Kroniky psal mezi lety 1924 až 1988. Odhadem se dá spočítat, že musel napsat až 7000 stránek.

Zde se jedná o dokument nejen o důležitém období českého skautingu, ale zároveň vypovídá o Jestřábovi samotném a o jeho vnitřním světě. Texty v kronikách jsou nejen čtivé, ale i zajímavé pro ty, kteří popisované události nezažili. Občas působí jako úryvky z dobře napsaného románu. Náplní jsou samozřejmě oddílové akce, výlety a tábory.

Mezera se nachází pouze v letech 1931 a 1932, v dalších dvou letech psal Jestřáb jen část událostí, ale od roku 1935 až do osmdesátých let kroniky opět psal soustavně a vytrvale. Knižně byly publikovány tři svazky. První dva pod názvem Kronika hochů od Bobří řeky, vydána v roce 1996 a třetí svazek, Tábor Zelené příšery, se objevil na pultech v roce 2007.

Skautské hnutí mělo pro Foglara osudový význam. Vše, co v životě vykonal, čím byl, jak žil, bylo spjato se skautingem. Jeho tábory s oddílem Dvojkou inspirovaly mnohé jiné skautské vůdce. Jestřáb vedl tábory do svých 77 let.

Do krásně se rozvíjející činnosti skautingu neblaze zasáhly politické události na konci 30 let. Na podzim roku 1940 okupační úřady ze dne na den nezávislé organizace skautů a skautek zakázaly a byla zakázána činnost Junáka. Dne 4. listopadu přijelo gestapo pro Foglara do redakce Mladého hlasatele, musel s nimi odjet do klubovny a předat klíče. Bylo mu sděleno, že skautská organizace je rozpuštěná, její majetek bude zabaven a oddíl dál nesmí pokračovat v činnosti. Pro Jestřába bylo naprosto zničující, že by přišel o své kroniky. Tajně se tedy s některými chlapci do klubovny vrátil a kroniky odnesl.

Podle Miloše Zapletala (2007) mnohem závažnějším činem bylo to, že za okupace pokračoval v činnosti oddílu. Klubovnu sice neměli, a tak se scházeli u některých členů doma či na ulici. Program však měli stejný jako předtím. Foglar nakonec zajistil pro své družiny jakousi legální existenci. Dojednal své Dvojce vstup do Klubu českých turistů. Musel samozřejmě udělat nepatrné změny. Oddíl nahradil slovem skupina a družiny místo Racků, Ostřížů, Medvědů a Vlků pojmenoval podle barev: červená, zelená, žlutá a modrá. Náplň činnosti však nezměnil. Podobně se vše opakovalo v 70 letech, kdy skautské oddíly fungovaly pod Svazy turistů nebo patřily pod Tělovýchovné jednoty.

Na mimoškolní výchově se Foglar velice významně podílel prostřednictvím svých her. Velkou popularitu si získaly jeho hry dlouhodobé hry, některé byly plánovány i na několik měsíců. Na základě kronik byly vydány například knihy Devadesátka pokračuje nebo Poklad Černého delfína.

Foglarovou motivací pro tuto jeho životní cestu bylo určitě to, že jako kluk, pravý skautský program nikdy nezažil. Cítil, že mezi chlapci stárne pomaleji a vůdcovská práce ho bavila. Našel ve svém oddíle náhradu za rodinu, kterou sám nikdy nezaložil. Nikdy se neoženil a

neměl vlastní děti. „*Rozhodl jsem se, že budu celý život pomáhat mládeži*“.(Zapletal, M., 2007, s. 182)

Před válkou měla organizace Junák kolem 70 tisíc členů. Po válce se zájem o skauting velice zvedl a do obnoveného Junáka se přihlásilo kolem 200 tisíc chlapců a děvčat. Velkou zásluhu na tom měl bezpochyby Foglar sám. Jeho knihy Pod junáckou vlajkou nebo Hoši od Bobří řeky či Boj o první místo získaly pro Junáka tisíce mladých čtenářů. Všechny vyšly v letech 1933 až 1940. Čtenáři, vše co bylo psáno v knížkách, chtěli osobně prožít a získat spoustu kamarádů.

Po druhé světové válce podle Miloše Zapletala (2007) Dvojka svobodně fungovala. Svoboda však trvala pouze tři roky. Když totiž v únoru 1948 komunistická strana získala absolutní moc, byl to konec nejenom skautingu, ale svobody obecně. Nejprve Dvojka fungovala pod Modelářskou letkou a poté pod radlickou Tělovýchovnou jednotou. I přes výslechy na policii Dvojku Foglar nikdy nerozpustil, nicméně podepsal s STB spolupráci. Těžko říci, jak moc Jestřáb s policií spolupracoval. Jisté je jen to, že se neobjevil nikdy žádný dokument, který by Foglara usvědčoval, že by někoho udal.

V roce 1968 se zdálo, že se do republiky vrací svoboda. Junák byl obnoven a Jestřábova Dvojka se do něj ihned přihlásila. Dlouhé trvání to však nemělo, v rámci takzvané normalizace byl Junák opět zrušen a Dvojka fungovala dále chvíli pod Pionýrem, Svazem turistů a poté pod Turistickým oddílem mládeže.

Jestřáb stárnul, síly mu ubývaly a v roce 1984 vedl tábor naposledy. Vedení Dvojky předává ve svých 80 letech.

V roce 1989 nedemokratický režim konečně končí a Junák dostává zelenou. Jestřáb prožíval neuvěřitelný návrat do veřejného života. Jezdil po celé České republice na besedy se skauty a čtenáři svých knih. Začaly se hromadně vydávat jeho knihy a Jestřáb konečně zažil satisfakci.

Jeho oddíl Dvojka se schází a žije i dnes. Zůstává jediným skautským oddílem, který díky Jestřábovi nikdy nepřerušil svoji činnost.

4 Nadčasové poselství

Když se vysloví jméno Foglar, většině z nás se vybaví dobrodružství Rychlých šípů. Před očima se nám objeví parta pěti chlapců, kteří vždy stojí na straně dobra. Ukazují všem kolem sebe a samozřejmě i čtenářům, jak se chovat a být prospěšný svému okolí.

Co je to vlastně za chlapce? Jsou to chlapci nejen veselí, stateční a odvážní, ale svým chováním se stávají vzorem mnoha generacím. Dalo by se říci, že Foglar nejen v Rychlých šípech, ale v podstatě ve všech svých knihách vytvořil takzvaný prototyp „správného hochá“. Ideál tohoto hochá či chlapců měl vždy dvě stránky.

První stránkou byl velký Foglarův důraz na zdravý životní styl. Byl velký odpůrcem kouření a alkoholu. Příkladem za mnohé může být postava Mirka Dušina. Foglar na mnoha místech zdůrazňuje, že jeho fyzické schopnosti a zdatnost souvisejí s jeho zdravým životním stylem a odmítáním kouření.

Foglar ovlivňoval nejen členy své Dvojky, ve skautském oddíle, který vedl, ale samozřejmě tisíce čtenářů, kteří jeho knihy četli a čtou stále. Dalo by se říci, že ve svých knihách přímo vychovával ke zdravému životnímu stylu. Uvedla bych například tzv. „lovení bobříků“ z knihy Hoši od Bobří řeky nebo jeho „Modrý život“ z knihy Přístav volá.

Zde můžeme připomenout, co Modrý život obsahoval:

Ráno budeš nejméně čtvrt hodiny cvičit, umyješ se celý studenou vodou, nepromluvíš během dne ani jedno hrubé či dokonce neslušné slovo, neuděláš nic nečestného, nebudeš lhát, budeš upřímným kamarádem, nefalešným a otevřeným člověkem. Budeš užitečný, budeš se dobře učit a dostávat výborné známky.

Pro Foglara bylo také důležité, aby se nejen chlapci z jeho oddílu, ale i jeho hrdinové z knížek dobře učili, bylo patrné, že nejprve se dělají úkoly a teprve potom přichází dobrodružství a zábava.

Jakým způsobem se mají chlapci bavit, Foglar rovněž popisuje ve svých knihách či vydaných kronikách. Jak jsem již dříve zmiňovala, byl vynálezcem dlouhodobých her. Neustále vymýšlel pro svůj oddíl nové a nové aktivity a v jeho knihách se objevuje i přesný návod, jak některé hry hrát.

Druhou stránkou byla oblast morálně - etická. Zde hovoříme o morálních zásadách, které jeho hrdinové prokazovali každý den. Jednalo se zejména o statečnost a odvahu, pomoc slabším, slušnost, spravedlivost. Budoval také ve čtenářích kladný vztah k práci, pracovitost a zodpovědnost. Kládl důraz na hodnotu slova a v neposlední řadě na přátelství.

Přátelství kládl na první místo. A jak sám řekl: *„Přátelství - to nejcennější, co člověk může získat“*.

Jeho hrdinové zažívají velká dobrodružství, překonávají překážky, bojují proti zlu v jakékoliv podobě, ale vždy svou povahou a odhodláním, vše překonají a příběhy vždy končí dobře a nabízejí určité ponaučení. Zde bychom mohli Foglarova díla srovnat s pohádkou, kde dobro vítězí nad zlem.

„Bud' me svorni.“ Toto bylo nejen mottem Foglara samotného, ale samozřejmě se objevuje v jeho knihách, například Rychlé šípy. Svornost v podstatě znamená zachování jednoty za každou cenu a za všech okolností.

Jak sám Foglar říkal: *„Být věrný, to znamená stát u svého přítele nejen tehdy, když je na vrcholu své slávy, když nic nepotřebuje a když spíše rozdává, ale i tehdy, když se řítí do hlubin neštěstí a opovržení“*.

Síla a nutnost přátelství na nás dýchá skoro z každého Foglarova díla. Foglar sám se snažil dávat chlapcům dobrý příklad. *„Dávat dobrý příklad je jedna z největších a nejradostnější věcí, jež může hoch dokázat“*.

Mohlo by se říci, že ve Foglarových dílech vystupují takzvaní „dokonalí chlapci“. Někdo by mohl namítnout, že v životě to tak není. Samozřejmě, že na tom něco pravdy určitě je. Nicméně generace čtenářů se k Foglarovým knihám neustále vrací a jsem přesvědčená, že i budoucí generace knihy zaujmou. Každý má přece rád, kdy dobro vítězí nad zlem, a být dobrým člověkem lze pokládat za nejdůležitější věc na světě nejen pro okolí, ale pro člověka samotného. Mít čisté svědomí, žít spokojeně sám se sebou, radovat se ze života a mít kamarády, na které se mohu spolehnout, je přeci smysl života. A troufám si říci, že takto lze definovat štěstí. Toto vše dílo Jaroslava Foglara nabízí a záleží jen na nás, jak se k životu postavíme sami. Foglarovy knihy jsou nadčasové, jeho příběhy nikdy nezestárnou a stále zůstanou aktuální.

5 Analýza díla z hlediska dramatické výchovy

5.1 Co je dramatická výchova

Dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy, který využívá prostředky a postupy divadelního umění. Má dvě základní směřování. Školní dramatickou výchovu a divadelní práci s dětmi a mládeží. Definicí dramatické výchovy nalezneme v současné době u mnoha autorů. Pro srovnání uvádím některé z nich.

Eva Machková chápe dramatickou výchovu takto: „*Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.*“ (Machková, E., 2018, s. 110)

Podle Josefa Valenty je "*Dramatická výchova systém řízeného, aktivního sociálně-uměleckého učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla limitovaných primárně výchovnými či formativními a sekundárně specificky uměleckými požadavky na straně jedné a individuálními i společnými možnostmi dalšího rozvoje zúčastněných osobností na straně druhé.*" (Valenta, J., 1997, s. 27)

Dramatickou výchovu řadíme mezi expresivní obory spolu hudební výchovou, výtvarnou výchovou, literární výchovou a osobnostní a sociální výchovou. Klade se zde důraz na osobnost žáka, ale zároveň na kulturní a umělecké znalosti či dovednosti. (Stuchlíková, I., 2015)

Kromě toho poskytuje příležitost didakticky sledovat, analyzovat a pro vzdělávání využívat samotný proces obsahové transformace, konstrukce a vyjednávání významů. To současně znamená získávat náhled na proces učení a poznávání prostřednictvím tvorby nikoliv jenom v oblasti expresivních oborů samotných, ale i v jiných vzdělávacích disciplínách, které se opírají o zkušenost a tvůrčí činnosti žáka a usilují o jeho osobní angažovanost a motivaci k učení a poznávání.“ (Stuchlíková, I., 2015, s. 438)

Dramatická výchova je tedy osobnostně-sociální a umělecký rozvoj osobnosti prostřednictvím dramatického umění. Základem je konat, jednat. Staví na vlastní zkušenosti a prožitku. Pomáhá vytvářet vlastní hodnoty a je založena především na práci s mezilidskými vztahy. Podstatou je jednání ve fiktivních situacích (hraní „jako“), kde se mohou stát žáci něčím nebo někým jiným.

Do roku 1990 byla dramatická výchova v České republice mimoškolní. Po roce 1990 se situace začala měnit a mění se dodnes. Dramatická výchova vstoupila jako součást oddílu Umění a kultura jako doplňující předmět do Rámcových vzdělávacích programů.

V současné době je dramatická výchova v RVP ZV zařazena jako doplňující vzdělávací obor. V tomto dokumentu jsou definovány očekávané výstupy pro 1. i 2. období a zároveň zde najdeme obsah učiva dramatické výchovy.

Podle mého názoru, pokud si žák na vlastní kůži něco zažije, jeho pohled na věc (problém, či situaci), mu zůstane trvale v jeho mysli (má trvalý efekt) a ať o tom třeba vůbec neví, určitě ho prožitek do dalšího života ovlivní. Velice důležitým aspektem dramatické výchovy jsou situace, se kterými se žáci ještě nikdy nesešli a tzv. nanečisto si je můžou vyzkoušet. Zjistit své reakce, poznat sám sebe a vytvořit si nejen svůj vlastní názor, ale zároveň formovat své hodnoty v životě. Velkou přednost dramatické výchovy lze spatřovat v tom, že je naprosto vhodná pro všechny žáky. Samozřejmě je nutné vytvořit takové prostředí, aby se žáci cítili bezpečně.

Důležitost dramatické výchovy pro každého žáka také spočívá v tom, že žák připravené situace neprožívá jen sám za sebe, ale má možnost vstoupit do role někoho jiného, vnímat danou situaci z pozice někoho jiného. Žáci nejprve vycházejí z vlastních zkušeností, mají možnost si uvědomit vlastní hodnotu, naučí se spolupracovat s ostatními, naslouchat jim a pochopit chování druhých. Toto je výborný vklad a zkušenost v oblasti mezilidských vztahů pro celý život. Zároveň si žáci osvojují určitá pravidla.

Jsem přesvědčená, že metody dramatické výchovy se mohou využít naprosto ve všech vyučovacích předmětech, a to od školy mateřské napříč celým prvním a druhým stupněm základní školy.

Důležitým faktem také zůstává, že děti tato práce velice baví, zajímá je a troufám si říci, že jsou při hodinách dramatické výchovy šťastné.

5.2 Principy dramatické výchovy

Podle Evy Machkové jsou principy dramatické výchovy definovány takto: „*Základní principy dramatické výchovy, v nichž lze odvozovat praktické postupy, jsou dvojího druhu: první skupinu principů má dramatická výchova společnou s dalšími předměty a obory vzdělávání i s řadou pedagogických směrů a systémů, dva pak jsou specifické právě pro dramatickou výchovu a tvoří její identitu. Toto rozlišení je důležité pro teorii i praxi, pro stanovení definice dramatické výchovy a tím i pro rozlišení, zda prakticky prováděné aktivity jsou dramatickou výchovou či jinou výchovou prožitkovou, tvořivou, kooperativní, směřující k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji atd.*“ (Machková, E., 2017, s. 11)

Nejprve se zaměříme na první skupinu, do které zařazujeme zkušenost, prožívání, hru, tvořivost (kreativitu) a partnerství.

Zkušenost

Zkušenosti zde rozumíme to, s čím jedinec přišel do styku, ať už se jedná o praktické aktivity, prožitky, vztahy, vědomosti či dovednosti. Zkušenosti jsou zde ve vzájemných vztazích, a to dává základ pro vytváření osobního postoje. Zkušenost znamená účast a aktivitu - buď ve fikci, zástupnou či zprostředkovanou.

Prožívání

Prožitek je subjektivním projevem vnitřního života jednotlivce. Prožívání je součástí lidského života a někdy může být silnější, pokud je prožitek pro jedince důležitý, a někdy i slabší. Pro každého člověka je důležité něco jiného. Při vstupu do role a prožíváním fiktivních situací, kdy člověk prožívá zevnitř situaci někoho jiného, právě dochází k proměnám osobnosti. Skrze prožitek dochází k sebehodnocení a k vytváření hodnot v životě jedince. Je potřeba experimentovat a zkoušet.

Hra

Hra je činnost, která provází člověka celý život. Intenzita je samozřejmě závislá na věku jedince. Hrou rozumíme velmi pestrou škálu činností. Má smysl sama v sobě, významný je

proces, ne výsledek. Hra má vlastní prostor a čas. Samozřejmě má i svá pravidla. Měla by to být svobodná a dobrovolná činnost.

Tvořivost (kreativita) intelektuální a hry

Určitou míru tvořivosti můžeme najít u každého jedince. V dramatické výchově pracujeme s tvořivostí expresivní, která souvisí s jeho bezprostředním okolím. Je spontánní, nevyžaduje speciální kvalifikaci a děje se v daném okamžiku. Tvořivý člověk se vyznačuje sebedůvěrou, zájmem o smysl věci, samostatností a nezávislostí. Kreativní situace vyvolávají v člověku tvořivost.

Partnerství

V dramatické výchově je velice důležité sociální klima a atmosféra v dané skupině. Partnerství ve skupině je samozřejmě spojené s tolerancí, kooperací, komunikací a empatií. Základem partnerství je dokázat přijmout člověka takového, jaký je, uvědomit si, že každý může mít své chyby a naopak v něčem může být výjimečný. Mít pochopení. Všechny tyto aspekty jsou protipólem soutěživosti a individualismu.

Do druhé skupiny, která je specifická právě pro dramatickou výchovu, patří princip psychosomatické jednoty, vstup do role, zkoumání a experimentace a improvizace.

Princip psychosomatické jednoty

Jedná se o jednotu vnitřního světa s tělem. Základem je pravda vnitřních pochodů a emocí. Určitého vnitřního zaujetí. Dalo by se říci soulad člověka, který se vyrovnává se svým vlastním tělem. Jedinec na základě představy, situace, si vybavuje vlastní emoce, což je pro dramatickou výchovu stěžejní. Důležitým principem dramatiky je fiktivní situace. Jedinec se odpoutává od reality, rozšiřuje si tak okruh zkušeností. Tyto situace poskytují lidem bezpečí. Mohou totiž jednat tak, jak by v životě nikdy nejednali a co třeba nepovažují za správné.

Vstup do role

Vstup do role tvoří podstatu dramatické výchovy a je základem metod dramatiky. Jedinec se stává někým nebo něčím jiným a snaží se vcítit a poznat postavu zevnitř. Vše má charakter průzkumu a experimentu. Jedná se o hru založenou na mezilidských vztazích.

Zkoumání a experimentace

Jedná se o zkoumání života lidí, jejich charakterů a vztahů. Experiment a průzkum je důležitý, aby se jedinec mohl k situaci vracet, zkoumat možnosti a nacházet, hledat nová řešení prostřednictvím jednání.

Improvizace

Improvizace je jednání bez přípravy, bez scénáře. To je pro život velice důležité, protože v podstatě musíme improvizovat a reagovat na dané situace každý den. Improvizace ve fiktivní situaci je příkladem hravosti, kdy jedinec má svobodnou volbu a nehrozí mu žádná sankce. Improvizace může být cestou k interpretaci. Jedná se o práci se scénářem či hotovým textem.

(Machková, E., 2017)

5.3 Metody a techniky dramatické výchovy

Krista Bláhová definuje metody a techniky dramatické výchovy takto: „*Metodou rozumíme v nejobecnějším slova smyslu způsob, jak dosáhnout určitého teoretického nebo praktického cíle. Prostředkem k tomu je technika, která představuje konkrétní postup. Znamená to, že každá metoda může mít nejrůznější počet technik, a záleží pouze na tom, kterou z nich pro daný problém zvolíme. Metoda však může existovat i sama o sobě, bez přispění té které techniky.*“

(Koťátková, S. a kolektiv., 1998, s. 91)

Valenta hovoří o specifikách metod dramatické výchovy: „*Prostě realizované žití, realizované různé konkrétní formy existence člověka (či jistého jevu obecně) v podobě situací, leč realizované jako ne skutečné, realizované jako forma divadelního sdělení, realizované jako model, realizované jako hra.*“

(Valenta, J., 1997, s. 33)

„*Techniku chápe jako pojem podřízený pojmu metoda*“.

(Valenta, J., 1997, s. 39)

Základní třídění metod a technik dramatické výchovy podle Valenty:

A. Základní metody a techniky prvního řádu

I. metoda plné (úplné) hry

Metoda je založena na využití komunikačních dovedností jak verbálních, tak nonverbálních. V rámci této metody mohou účastníci hrát v rolích, může se zde jednat například o příběh podle nějaké předlohy, improvizace, vždy se zobrazuje nějaká skutečnost. Metodou se spojuje komunikace v určitém prostoru a čase.

B. Základní metody a techniky druhého řádu

II. metody pantomimicko-pohybové

Tato metoda vyžaduje pohybovou aktivitu a naopak nevyžaduje zvuk a řeč. Zde bych uvedla například: částečnou pantomimu, narativní pantomimu, pohybová cvičení, zrcadlení, nehybné obrazy a živou loutku.

III. metody verbálně–zvukové

Tato metoda je založena na slově či zvuku, což je jejím hlavním principem a úkolem. Patří sem například: alej, alter ego, brainstorming, diskuse, mluvící předměty, rozhovor či vyjádření pocitu zvukem.

C. Metody a techniky doplňující

IV. metody graficko–písemné

Tato metoda je doplňující, podporující metody základní. Žáci se zde vyjadřují písemně nebo mohou malovat či kreslit. Zde bych zmínila například: deníky, dopisy, plakát, role na zdi, zprávy či obraznou představu.

V. metody materiálově–věcné

I tato metoda patří mezi doplňující a podporující metody základní. Zde se pracuje a vytváří produkt trojrozměrný. Zde stojí za to zmínit například: práci s kostýmem, loutkou, papírem, rekvizitou a jakýmikoliv objekty.

(Valenta, J., 1997)

Hra v roli

Na závěr této kapitoly bych zmínila, že základním specifickým metodickým principem dramatické výchovy je hra v roli. Hraní v roli vede k naplnění osobnostně rozvojových i věcně vzdělávacích cílů, je to výchovná a vzdělávací metoda.

Typologie rolí:

Simulace - žáci zde jednají sami za sebe v určité sociální roli, ale reagují v rámci fiktivní situace.

Alterace - zde na sebe bere žák nějakou jinou roli. Jedná a chová se podle dané postavy.

Charakterizace - je nadstavba nad alterací. Pouští se hlouběji do vnitřních motivací a postojů postavy, do jeho vnitřního světa, života.

(Valenta, J., 1997)

5.4 Analýza díla Jaroslava Foglara z pohledu dramatické výchovy

Tato kapitola je zaměřena na analýzu díla Jaroslava Foglara z hlediska dramatické výchovy. Podle Evy Machkové (2017) je potřeba si položit okruh otázek, na které je nutné si při analýze textu z pohledu dramatické výchovy odpovědět.

1. Je předloha pro žáky zajímavá, přitažlivá, je vhodná pro daný věk žáků, je schopná vyjít vstříc potřebám dané skupiny a jejich členů?
2. Jaké obsahuje téma, co se dozvědí žáci o životě, jak může ovlivnit a obohatit jejich pohled na svět, jejich uvažování a cítění?
3. Jde o formu uzavřenou či otevřenou, jak dílo začíná a končí, je zde prostor pro další rozvíjení či varianty?
4. Obsahuje dramatické situace, základní dramatické prvky, obsahuje konflikt, jaká je zápleтка?
5. Jaké postavy v příběhu vystupují, jaké jsou mezi nimi vztahy, akce postav v příběhu?

6. V jakém prostředí se příběh odehrává, v jaké době, na jakém místě, je místo známé nebo žákům neznámé, je vhodné pro vytvoření fikce?
7. Jaký je autorův jazyk, styl, je nutné jej měnit či autorův styl zachovat?
8. O čem samotné dílo je, je něčím aktuální pro žáky?

Je předloha pro žáky zajímavá, přitažlivá, je vhodná pro daný věk žáků, je schopná vyjít vstříc potřebám dané skupiny a jejích členů?

Foglarovo dílo je vhodné pro žáky od deseti do patnácti let. Co určitě děti láká a přitahuje, jsou dobrodružství, záhady, které Foglarovy knihy nabízí. Díky příběhům, postavám či situacím, které spojují s vlastní zkušeností, Foglarovy knihy vzbuzují zájem čtenáře. Zajímavá je určitě konfrontace morálky obsažené v textech Jaroslava Foglara s každodenním jednáním. Díky dramatické výchově a jejím metodám se žáci stávají společně spolutvárci daných situací, získávají nové zkušenosti nebo si aktualizují zkušenosti minulé.

Jaké obsahuje téma, co se dozvědí žáci o životě, jak může ovlivnit a obohatit jejich pohled na svět, jejich uvažování a citění?

Foglar ve svých knihách klade důraz na morální hodnoty, což považují pro dramatickou výchovu za velice vhodné, jelikož si žáci prostřednictvím dramatické výchovy a prožitím příběhů mohou vytvářet postoje k životu a k ostatním lidem. Zároveň si mohou stavět svůj vlastní hodnotový žebříček. Velice významné jsou rolové hry, při nichž žák vstupuje do role někoho jiného. V tvorbě Jaroslava Foglara je toto žákům zcela umožněno. Takřka ve všech Foglarových dílech bývá stěžejním tématem přátelství. Například kniha Chata v Jezerní kotlině, kdy nerozluční kamarádi Pavel a Ludvík překonají nelehké překážky ve svém životě, aby jejich přátelství nebylo zničeno a mohlo trvat dál. O přátelství rovněž pojednává kniha Dobrodružství v Zemi nikoho, Když Duben přichází a Přístav volá.

V knize Pod junáckou vlajkou zase Foglar ukazuje jak skautský oddíl, parta správných hochů, může přivést hlavního hrdinu Mirka na správnou cestu. Pro dramatickou výchovu je zde podstatné poselství o tom, že každý má právo na druhou šanci, pokud o ni stojí. Poukazuje na důležitost pravdy v životě. O hledání správné cesty životem vypráví i kniha Tajemná Řásnovka. O morálních hodnotách pojednává kniha Boj o první místo.

Jde o formu uzavřenou či otevřenou, jak dílo začíná a končí, je zde prostor pro další rozvíjení či varianty?

Ve Foglarově díle se jedná vždy o formu uzavřenou. Každý příběh má v podstatě vždy stejnou či podobnou kompozici. Hlavní hrdina se setkává buď s dalším chlapcem s morálními kvalitami, který se pro něj stane vzorem pro život, nebo se skupinou chlapců (skautský oddíl), kteří mu ukáží správnou cestu životem. Vždy dobro vítězí nad zlem. Foglarovo dílo dává prostor pro zamyšlení každého žáka, jakou cestu životem si vybrat.

Obsahuje dramatické situace, základní dramatické prvky, obsahuje konflikt, jaká je zápletka?

Určitě nejdůležitějším kritériem by mělo být zjištění, zda literární předloha obsahuje lidské vztahy a kontakty. Dramatická výchova se snaží vytvářet hodnotové žebříčky, postoje, morální vlastnosti. Hodnotou zde rozumíme to, co žák považuje za dobré a užitečné. Vždy se to ovšem nemusí shodovat s tím, co je za dobré považováno obecně. Jde o určitý vztah jedince ke světu, k lidem a ke svému vlastnímu životu.

Dramatická výchova se soustřeďuje na vztahy, situace a procesy. Určitý postoj k dané situaci žák získává zkušeností, informacemi o dané věci. Dramatická výchova nabízí prožití některých situací na vlastní kůži, ať už jsou to situace příjemné či nepříjemné, čímž ovlivňuje vnitřní život žáka. Napomáhá tak k vytváření vlastních vnitřních hodnot.

Zaměřuje se na toleranci, odpovědnost, empatii, sebepoznání, sebeovládání, sebekontrolu. Sem samozřejmě patří ohled k druhým, respekt ke svým spolužákům i dospělým.

Část Foglarova díla tyto situace nabízí. Dává prostor, jak se v daných situacích zachovat. Konflikt vzniká ve chvíli, kdy se hlavní hrdina rozhoduje, zda se zachovat správně i za předpokladu, že to pro něj bude mít popřípadě nepříjemné následky. Foglar klade důraz na to, že nikdy není pozdě vydat se v životě tím správným směrem. Zároveň, že každý má právo na druhou šanci.

V knihách poklad Černého delfína, Náš oddíl, Z Bobří hráze či Devadesátka pokračuje, se Foglar zaměřuje a dopodrobna popisuje činnost ve skautském oddíle, věnuje se dlouhodobým hrám. Knihy jsou spíše kronikou než příběhem samotným. Pro dramatickou výchovu bych tato díla využila spíše pro výběr například různých průpravných her a cvičení,

než pro určité řešení mezilidských vztahů. Jako celek mně osobně připadají nevhodná, nicméně určité části dle cíle učitele by se určitě použít mohly.

O tom, jak trávit smysluplně volný čas - získávání bobříků pojednává kniha Hoši od Bobří řeky. Kniha je určitě zajímavá, nicméně pro dramatickou výchovu opět ne zcela vhodná jako celek. Příběh nenabízí dramatické situace založené na mezilidském kontaktu a komunikaci.

Samozřejmě je prioritou, na co se učitel v dramatické výchově chce zaměřit. Jaký cíl si učitel klade a vzhledem k cíli si pak volí různé metody a typy práce. Vše by mělo vždy sloužit k osobnímu rozvoji žáka.

Jaké postavy v příběhu vystupují, jaké jsou mezi nimi vztahy, akce postav v příběhu?

Pro dramatickou výchovu je důležité, že v díle Jaroslava Foglara, vystupují dětské hrdinové. Je pravda, že se jedná pouze a výhradně o chlapce, až na malé výjimky. Zůstává tedy otázkou, zda jeho příběhy jsou vhodné i pro dívky. V tomto ohledu lze popřípadě udělat i jisté úpravy.

Problém kladných hrdinů ve Foglarových příbězích vidím v jejich až nadlidské dokonalosti. Nikdy nic neudělají špatně a vždy se rozhodnou správně. Na dnešní děti to může působit naprosto nereálně. Je tedy potřeba zvládnout tuto bariéru, pro pochopení hlubšího smyslu Foglarova díla. Pravým opakem jsou hrdinové záporní. Většinou to bývají chlapci nevalných morálních kvalit. A právě s těmito chlapci hlavní hrdinové Foglarových příběhů řeší různé konflikty. Z hlediska dramatické výchovy se zde nabízí velký prostor nejen pro improvizaci, ale i pro hru v roli.

V jakém prostředí se příběh odehrává, v jaké době, na jakém místě, je místo známé nebo žákům neznámé, je vhodné pro vytvoření fikce?

Prostředí i situace jsou dětem blízké. Mohou zde využívat své vlastní zkušenosti v určitých stěžejních situacích hlavních hrdinů. Většina děje se odehrává ve škole, v klubovně, v přírodě či v ulicích města. Avšak doba, ve které se příběhy odehrávají, je od té naší, současné velmi rozdílná. Je tedy potřeba žáky nejprve s touto dobou, dobovým kontextem vzniku díla seznámit.

Jaký je autorův jazyk, styl, je nutné jej měnit či autorův styl zachovat?

Foglarův styl je pro čtenáře snadno pochopitelný, dalo by se říci jednoduchý. Hlavním úskalím pro dnešní čtenáře je jazyk. V textu se objevují slova zastaralá. Prakticky se jedná o slova, která se již aktivně příliš nepoužívají. Nejenže těmto slovům mladý čtenář nerozumí, ale zároveň na něj celý text může působit neaktuálně. Zde samozřejmě záleží, jak s textem chceme pracovat. Při dramatické výchově bych dala přednost buď malé úpravě textu, nebo vyprávění. Pokud bychom v dramatické výchově pracovali s původním textem, je potřeba daná slova vysvětlit. Původní text můžeme použít například v literární výchově při rozboru textu.

O čem samotné dílo je, je něčím aktuální pro žáky?

Foglarovo dílo bylo, je, a bude aktuální v každé době. Dobro vítězí nad zlem a témata jako, slušnost, morální hodnoty, zdravý životní styl, láska k přírodě, pracovitost, odpovědnost, přátelství, přece nikdy neomrzí a nezestárnou.

Pokud si tedy z hlediska dramatické výchovy nevybereme text, který je vhodný jako celek, můžeme s texty Jaroslava Foglara podle Radka Marušáka (2010, s. 52) pracovat ještě následujícími způsoby.

„Text jako celek není vhodný k dramatickým aktivitám, některé z jeho složek však nabízejí možnosti vzhledu prostřednictvím metod dramatické výchovy (postava, situace, prostředí).

Text není vhodný pro využití metod dramatické výchovy:

- a. může být motivací k hodině, jež s takovými aktivitami počítá
- b. metody dramatické výchovy vytvářejí cestu k textu - při takovémto způsobu uplatnění metod dramatické výchovy stojí text na konci cesty
- c. pedagog najde obsahovou oporu pro práci v lekci v jiných rovinách narativu, než je rovina vyprávění a jeho prezentace v textu
- d. pedagog volí jiné způsoby práce vhodné pro práci s takovýmto textem (prostě čtení, výtvarné metody, metody textové analýzy).“

Toto všechno dílo Jaroslava Foglara učitelé dramatické výchovy nabízí. Jsem přesvědčená, že knihy Jaroslava Foglara, jako celek, jsou pro dramatickou výchovu vhodné.

6 Praktická část

6.1 Cíle praktické části

Úkolem praktické části je návrh, realizace a reflexe tří lekcí s použitím metod a technik dramatické výchovy na základě díla Jaroslava Foglara. Lekce byly určeny pro 5. ročník základní školy.

Cílem výzkumné části bylo prokázat, zda metody a techniky dramatické výchovy jsou vhodným nástrojem k zprostředkování díla Jaroslava Foglara a zda mohou ovlivnit žákovy postoje a morální hodnoty. V této kapitole rovněž popisuji metodologii výzkumu, kterou jsem v rámci diplomové práce uskutečnila.

6.2 Charakteristika a cíl výzkumu

Pro uskutečnění výzkumné části byl vybrán experiment. (Gavora, P., 2000)

Jako výzkumný nástroj bylo použito pozorování, pretest a posttest. Díky pretestu a posttestu bylo možno porovnat vliv a efektivitu metod a technik dramatické výchovy při práci s vybranými texty z díla Jaroslava Foglara v experimentální třídě a klasicky vedené výuky v kontrolní třídě.

Vytvořený výzkumný nástroj pro hodnocení vlivu byl stejný pro žáky experimentální i kontrolní třídy. Pretest byl zadán v den realizace lekce. Posttest vždy týden po realizaci. Celý experiment byl rozdělen do tří částí. Z díla Jaroslava Foglara jsem vybrala tři texty z těchto knih.

- 1) Chata v Jezerní kotlině
- 2) Vteřiny hrůzy z knihy Jestřábe vypravuj
- 3) Pod junáckou vlajkou

V experimentální třídě jsem pracovala s texty pomocí metod a technik dramatické výchovy. V kontrolní třídě jsem žákům dala pouze text k přečtení. Pretesty a posttesty jednotlivých lekcí byly vyhodnocovány formou otevřeného kódování. Pretesty a posttesty jednotlivých lekcí příkládám v příloze pod č. 1. Texty pro kontrolní třídu jsou v příloze pod č. 2.

6.3 Výzkumné otázky

Ve svém výzkumu jsem se rozhodla zjistit, zda jsou metody a techniky dramatické výchovy použité při práci s texty Jaroslava Foglara účinným nástrojem při práci s postoji a hodnotami obsaženými v literárním textu. Zároveň, zda jsou postupy dramatické výchovy vhodným nástrojem k zprostředkování díla Jaroslava Foglara. Na tomto základě jsem si stanovila výzkumné otázky.

VO1: Jak postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi?

VO2: Jak mohou metody a techniky dramatické výchovy ovlivnit přijetí témat Foglarových děl jako prostředku rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot?

6.4 Výzkumný vzorek

Výzkum byl proveden na pražské základní škole ve dvou pátých třídách.

Realizace probíhala vždy v pondělí čtvrtou, popřípadě pátou hodinu.

6.5 Vzorové lekce

Lekce 1 – Chata v Jezerní kotlině

Co pro Vás znamená přátelství?

Scénář první lekce- 90 minut

Aktivační hra – molekuly

- Žáci se procházejí po prostoru a na znamení nebo pokyn učitele utvářejí skupinky (2, 3, 4, ...)

Kdo se nevejde do skupinky, vypadává. Nakonec zůstávají dva jako vítězové, sobě rovni.

Narativní pantomima

- Žáci se pohybují v prostoru a představují si své místo, kde chtějí být sami bez ostatních lidí a předvádějí činnosti, u kterých nechtějí být rušeni.
- Na pokyn učitele „Štronzo“ se žáci zastaví – koho se učitel dotkne, řekne, co právě dělá.

Seznámení s příběhem

- Učitel žáky krátce informuje, že dnešní příběh se bude týkat dvou chlapců, Pavla a Ludvíka.
- Žáci se rozdělí na dvě skupiny.
- Jedna skupina si na připraveném papíře přečte informace o Pavlovi, druhá o Ludvíkovi.

Pavel

- Dvanáctiletý chlapec. Je to svalnatý sportovec. Věnoval se boxu.
- Po smrti tatínka se s maminkou přestěhoval z města do vesnice Spálené Mlýny.
- Nikoho tu nezná.
- V nové škole nemá zatím žádné kamarády, nebyl dobře přijat do nového kolektivu.
- Nedaleko vesnice objevuje uprostřed skal Jezerní kotlinu, opuštěné klidné místo s jezírkem, zelenou trávou. Místo si oblíbil a trávil tam každé volné odpoledne, sám.
- Cítí se tam dobře a v bezpečí.

Ludvík

- Dvanáctiletý chlapec, který celý život žije ve vesnici Spálené Mlýny.
- Drobný, hubený chlapec.
- Nenápadný, samotář, nikdy na sebe neupozorňuje.
- Stále sebou nosí velkou knihu, do které si zapisuje své příběhy.
- Ve třídě se s nikým moc nekamarádí.
- Nejlépe se cítí v Jezerní kotlině, kde má klid.
- Nejraději tráví svůj čas sám, jen se svou knihou.

Učitel poté přečte text

Chvíli na sebe v úleku a údivu zírali. Pavel už dávno zapomněl na někdejší nepříjemnost, kterou Ludvík způsobil. Teď v něm viděl jen nežádoucího vetřelce v Jezerní kotlině, kde chtěl mít klid a pokoj od všech lidí ze Spálených Mlýnů! „Jak ses sem dostal?“ vyhrkl nevraživě. „Rozhodně mě sem nepřivezl autobus, to se můžeš vsadit!“ odsekl trochu kousavě Grygar. Pavla dopaloval jeho způsob řeči suchý a pichlavý. „Nechci tady nikoho cizího!“

„Cizího?“ podivil se Ludvík Grygar kupodivu mírně. „Tak já jsem tu cizí?“ Trochu se usmál a pokračoval. „Byl jsem tu možná víckrát než ty. Tohle místo jsem objevil už loni na jaře. Na ten den nikdy nezapomenu.“ Zadíval se někam do neurčita a mluvil zasněně jakoby sám k sobě: „Bylo to, zrovna když nebem letěly divoké husy a nad vodami kroužili bílí rackové a zpívali své vzrušené písně.“

- Žáci zůstávají v prostoru na koberci.

Hádka – verbální konflikt

- Žáci si utvářejí dvojice (ti, co získali informace o Pavlovi, v roli Pavla a ti, co získali informace o Ludvíkovi, v roli Ludvíka). Žáci se mezi sebou dohadují, kdo má větší právo být sám v Jezerní kotlině.

Čtení textu

Pak najednou prudce dodal, jako by se právě vzpamatoval ze snu: „Ale dodnes jsem tu nikoho nepotkal!“ Pavel byl očividně zmatený. Vždycky mu bylo nepříjemné, když zjistil, že není v právu. A tady to bylo nade všechny pochyby. Ano, Ludvík má na jezero a na celou kotlinu větší právo, a Pavel je tady jenom vetřelcem! „Nemysli si,“ změnil náhle Pavel předmět hovoru, „že jsem se tě tehdy bál, když nás chtěl Lejčko dostat do rvačky. Nepustil jsem se do tebe z jiného důvodu.“ Ludvíka Grygara ta změna velmi překvapila. Nejdřív se hádají o Jezerní kotlinu, či jak tomu místu Zeman říká, a najednou mu Pavel připomíná školní událost! Ale tím, co Pavlovi odpověděl, si ho ihned získal:

„Vím dobře, proč ses se mnou nebral,“ pronesl a lehce se při tom začervenál. „Jsi příliš slušný na to, abys zápasil s někým slabším, než jsi ty! Věděl jsem to už tehdy, nemysli si“ Ludvíkova přímota Pavla udivila a trochu ho až zahanbovala. „Nebudeme se hádat, komu patří Jezerní kotlina,“ pravil. „Vyhrál bys to! Byl jsi tu dřív! Tehdy, když jsi tady byl poprvé, já jsem ještě nevěděl ani o Spálených Mlýnech, natožpak o Jezerní kotlině! Kdybys ale chtěl, mohli bychom sem chodit třeba spolu!“ Pak sebral všechnu svou odvalu a dodal: „Ale jestli nebudeš chtít, nikdy už sem nevkročím!“ Dychtivě očekával, co na to Ludvík řekne, a napjatě hleděl do jeho světlých pronikavých očí. „Jsi poctivý!“ přiznal mu Ludvík. „Ano, uzavřeme tedy přátelství“ Nenapodobitelným způsobem se usmál a dodal tónem, kterým předtím mluvil o bílých raccích nad vodami a který připomínal tón, jímž se pronášejí významné citáty:

„Nechť srdce naše v bratrství se spojí a cesty nic zlého nezkříží a nerozdvojí. To slibujeme, to slibujeme.“

Od této chvíle se chlapci stali nejlepšími kamarády a veškerý volný čas trávili spolu.

Slib přátelství

- Žáci zůstávají ve stávajících dvojicích a na připravené papíry sepisují slib přátelství.
- Poté se na papír podepíší.
- Sliby pak společně přečtou ostatním a lístky papíru připevní na nástěnku.
- Poznámka: pokud by byl počet žáků lichý, učitel vstupuje do role druhého chlapce.

Čtení textu

Škola se pomalu chýlila ke konci, prázdniny byly za dveřmi a předprázdninové vzrušení ovládlo každého hochu ve Spálených Mlýnech. Ale naši kamarádi si mysleli, že se nikdo nemůže těšit víc a nikdo že nebude mít krásnější a zajímavější prázdniny než oni! Budou stavět chatu v Jezerní kotlině! Budou se tam zařizovat jako dva robinzoni! Těšil se, že Ludvu ještě víc pozná. Vezme si Ludvu pořádně do práce! Bude s ním cvičit tak, jak to s ním, s Pavlem, cvičival kdysi tatínek. Už teď vypadá Ludva mnohem lépe, než když se seznámili. A Jezerní kotlina sama - copak tam se není na co těšit?

Živé obrazy

- Žáci ve stávajících dvojicích vytvářejí živý obraz na téma „co asi chlapci v Jezerní kotlině o prázdninách dělali“
- Poté dvojice živý obraz rozehrají (improvizace) a na pokyn učitele (zvuk triangu) improvizaci ukončí. Ostatní je sledují. Všichni se vystřídají.

Čtení textu

Dny mýjely, každý přinášel jiné příhody. Byly to nejkrásnější prázdniny jaké kdy hoši prožili a nebylo snad dne, kdy by se o tom vzájemně neujišťovali. Nastal podzim. Dny se krátily a hoši museli opouštět Jezerní kotlinu mnohem dříve. Z tmy se nedalo jít krkolomnými stezkami a po skalách, i když znali cestu dopodrobna. Jednou Ludva překvapil Pavla dobrým nápadem. „Vím, jak si zkrátíme cestu. Můžeme jezdit kus cesty za město na kole! Docela pohodlně se dá jet až k přecladišti. V houštinách si můžeme kolo schovat a dál půjdeme pěšky. No a nazpátek zase pojedeme od přecladiště až domů. Získáme tím dobrou půlhodinu! Co tomu říkáš?“ Pavel se jen usmál. „Což o to,“ řekl, nápad je to dobrý. Kdybychom měli kolo, vzal bych tě na rám a už by se jelo. Ale kde ho vzít? „Mohl bych možná jedno opatřit,“ zamyslel se Ludva.

„U nás bydlí jeden hlídač, víš, má noční služby, a tak ve dne spí. A ten má kolo! Přes den ho má vždycky v dřevníku na dvoře. Potřebuje ho až pozdě večer, když odjíždí do služby. Ale to už bychom byli dávno doma.“ „Kdyby to šlo nějak zařídit, bylo by to opravdu prima. A skutečně- Ludva hned na další výpravu přivedl kolo, krásné a skoro nové kolo. Tajně bez dovolení hlídače si ho prostě vzal. V houštinách přecladiště kolo schovali a užili si den u jezírka.

K večeru došli až k houštinám. Šero houstlo. Pavel opatrně vběhl do křoví. Měli v něm už vyšlapanou stezku a místy i vysekané keře. Ludva, který zůstal venku, najednou uslyšel, jak se Pavel diví: Ludvo, kam jsi dal kolo? Buď jsem slepý, anebo jsi ho uložil tak důkladně, že ho teď ani sám nenajdeš! „Je přece tam napravo, hned u skály,“ „Tady nic není!“

„Ale musí tam být, vždyť jsi mě přece viděl, jak jsem ho vedl!“ „No tak, když řeknu, že tady není, tak tu není,“ ozval se hloubi houští Pavlův netrpělivý hlas. Ludva už měl toho dohadování dost. Vběhl za Pavlem. „Tady to přece bylo! Na tohle místo jsem ho postavil!“

Tvář mu stahoval strach. „Tady!“ vyjekl zmateně, a ukazoval na prázdné místo u skály „Třeba ses spletl,“ uklidňoval ho Pavel. „Pojď, prohledáme celé houští! „Prodírali se křovisky, celí poškrábaní. Čím déle hledali, tím byli vystrašenější. Hledali už i tam, kde to nemělo smysl, kam by Ludva nikdy kolo nedal.“ Kolo je pryč, to je marné“ prohlásil beznadějně Pavel. „Tak to je konec, za hodinu bude hlídač kolo potřebovat a my ho nemáme.“

Horská židle

Co se asi teď chlapcům honí hlavou?

- Žáci postupně sedají na židli a vyjadřují myšlenky chlapců.

Učitel v roli - FILIP

- O dva roky starší chlapec, frajer, který chodí do sousední školy.
- Filip viděl nějakého kluka, jak jezdil na jejich kole a nechal kolo v průjezdu.
- Improvizace rozhovoru mezi žáky (v roli chlapců) a Filipem.
- Filip je nakonec zavede do průjezdu, kde chlapci kolo najdou.

Čtení textu

Ludva tu událost doslova odstonal. Ráno ho rozbolela hlava, a tak do školy nešel. Po pěti dnech Pavel Ludvu uviděl.

Už z dálky se na něj usmíval, ale Ludva byl vážný a zamlklý. „Dnes odpoledne máme oba volno, Ludvo,“ řekl radostně Pavel. Do kotliny asi nepůjdeme, vypadá to už zase na déšť, ale třeba bychom mohli dělat něco jiného, někam jít. Ludva chvíli mlčel a pak řekl rozpačitě: »Když ale já, Pavle, nemůžu, víš. Pavel.“ Slíbil jsem Filipovi, že s ním půjdu do biografu, už máme lístky.“ „Ty jdeš s Filipem?“ ptal se trochu zaraženě Pavel.

„Musím přece!“ vysvětloval mu Ludva, ale byl přitom celý červený. „Sám si to se mnou domluvil a to víš, nemůžu ho přece odmítnout. Když nám byl dobrý, aby nám našel ukradené kolo, nemůžu jen tak nechat.“ „No, to je vlastně pravda,“ připouštěl neochotně Pavel. Šli zvolna ke škole. Ludva mluvil o Filipovi a Pavel mlčky naslouchal. Zdálo se mu, že ho Ludva obdivuje. Nebylo divu, Filip byl starší, choval už se spíš jako dospělý, a Pavlovi se

dokonce tehdy večer zdálo, že z něho cítí cigaretu. „A kdybys slyšel, jak umí krásně hrát na kytaru!“ básnil Ludva. „Jak to víš?“ „No, slyšel jsem ho! Byl jsem předevěcírem u něj doma!“ Šli mlčky dál. Nebylo jim nějak do řeči. Loučení bylo krátké a o vyprovázení nepadlo ani slůvko.

Od toho dne, kdy šel Ludva s Filipem do kina, se s Pavlem nesetkali. Pavel ho schválně nevyhledával, i když přímo hořel touhou promluvit s ním, vidět ho, jít s ním do Jezerní kotliny, prohánět se po stráních i skaliskách, vesele se přít, zápasit a žertovat, povídat si a opravovat srub. Čekal, že Ludva přijde sám. Ale Ludva nešel. Co se to děje?

Brainstorming

- „Co se stalo?“ Proč se Ludva chová k Pavlovi odtažitě?
- Žáci zapisují na připravený papír jakékoli nápady, důvody, které je napadnou.

Čtení textu

Ludva se strašně změnil. Nebyl už veselý a všímavý, nesledoval žádné události, divadla, nové knihy a jiné zajímavosti. Pohyboval se unaveně, jeho nenapodobitelný úsměv z dřívějších dob se teď změnil v úsměšek, který měl asi znamenat, že Ludva už všechno zná, vším je znechucený a nic ho nebaví. Asi to odpozoroval od svých starších kamarádů, kteří se tak chovali, anebo sám doopravdy cítil takovou únavu a lhostejnost. Ale úplně všechno mu lhostejné nebylo, jak si Pavel s velikou lítostí a s pocitem zahanbení uvědomoval. Ludva se stále náruživě přátelil s Filipem, který na Pavla působil jako zloduch a našeptavač všeho špatného. A hlavně začal kouřit. Ludva si prostě našel jiného kamaráda a na slib přátelství s Pavlem úplně zapomněl.

Deník

- Každý žák na připravený list papíru v roli Pavla, popisuje své pocity a zklamání, že si Ludva našel jiného kamaráda. Bude mít vůbec Pavel chuť chodit do Jezerní kotliny opět sám?
- Žáci si poté v kruhu společně své úvahy přečtou - nechávají je bez komentáře.

Čtení textu

V pondělí nepřišel Ludva do školy. To se teď stávalo často. Málokteré pondělí byl ve škole! Pavel se dozvěděl od maminky, že Ludvu odvezli do nemocnice. Při té zprávě Pavel sebou trhl. „Co se mu stalo?“ Srdce se mu sevřelo bolestí nad osudem bývalého kamaráda. „Otrava nikotinem a pošramocené plíce,“ odpověděla maminka. „To má odkoukané z těch biografů, samé kouření, samý nerozum.“ A největší vinu na tom má Filip, hněval se Pavel. Maminka pak ještě dodala: „Poleží si prý několik měsíců, jestli vůbec chudák neumře. Takový hezký chlapec! Škoda ho! Ti jeho rodiče, ti aby se šli teď utopit. Pavle, Pavle, slib mi, že nevezmeš cigaretu do úst!“ Pavel se jen usmál. „Nemusíš se bát, maminko,“ řekl pevně, takové věci pro mě nejsou. A ani Ludva by s tím nezačal, kdyby nebylo Filipa. To je jeho vina. Ludva na tom byl zle. Nikdo k němu nesměl. „Kdyby byl ten chlapec jen trochu silnější,“ říkal primář, snad by to ani dlouho netrvalo a byl by zdravý. Ale takhle je to velmi těžký případ. Co jsme mohli udělat, jsme udělali, nyní musíme jen čekat“

Alej – učitel v roli Pavla

- Žáci vytvoří uličku. Stojí ve dvou řadách čelem k sobě.
- Učitel v roli Pavla pomalu prochází a žáci mu postupně, jeden za druhým radí, co má teď dělat (každý hovoří sám za sebe).

Čtení textu

Pavel do nemocnice půjde! Vydal se tam ještě ten den. Šel dlouhými chodbami, prosycenými nemocničním pachem, který každého člověka většinou rozesmutňuje. Pak otevřel dveře, vešel do bílého pokojíku a tam u okna uviděl toho, kdo byl kdysi veselý, zdravý a dobře vypadající hoch se živýma očima. To je Ludva! Neví, jak by začal hovor. A pak tiše řekne: „Nazdar, Ludvo,“ říká těžce. Ale Ludva je zticha a jen se na něho dívá dychtivýma očima. „Pavel přišel! Můj rudý bratříček přišel!“ „Byl bych přišel už dávno, kdybych věděl, že o to stojíš.“

„Tak rád bych ještě jednou šel do naší Jezerní kotliny, Pavle,“ a v hlase mu zazněla taková zoufalá touha, že Pavlovi až přeběhl mráz po zádech. „Půjdeš tam, a ne jednou! Stokrát! Tisíckrát!“ prohlašuje pevně a přesvědčivě Pavel. Diví se sám sobě, že může tvrdit něco, v co vůbec nevěří. Ludva se trochu vztyčil na lůžku, zkoumavě se zadíval na Pavla a řekl: »Jsi

na mě pořád tak hodný, Pavle! Pamatuješ se, jak jsi mi tenkrát, když jsme tam naposledy o prázdninách seděli u ohně, pořád dával tu pokrývku? Pavle, šel bys tam zase se mnou, kdybych se uzdravil? Řekni, že ano! Prosím tě, řekni to! Víím, že se neuzdravím, i když bych si to tak přál! Víím, že tam už nikdy nepůjdu! Ale chci, abys mi řekl, že bys tam se mnou šel, kdyby to bylo možné.“

S Pavlem se zatočil celý ten těsný pokojík, v hrdle má sucho a krev mu bije ve spáncích. „To víš, že bych šel. Ale určitě tam půjdeme spolu,“ opravil se kvapně, aby Ludva nezpozoroval, že v jeho uzdravení nevěří. „Počkej na jaro, až sejde sníh.“ „Ano,“ přikývl unaveně Ludva.

„Ano, já chci“ prohlásil pak Ludva silným hlasem, plným vůle. „Já chci! Od téhle chvíle chci! Byl jsem, Pavle, špatný kamarád, a tys mi oplatil dobrem. Přivedl jsi mě zpátky, vrátil jsi mi znovu do všeho chuť. Jestli se uzdravím, bude to tvoje zásluha.

Kdyby měl každý takového kamaráda, jako jsem měl a snad ještě budu mít, bylo by všude dobře.“ Usmál se a v té prchavé chvíli se mu na chvíličkou vrátila jeho bývalá podoba.

Jak to asi dopadlo?

- Žáci sedí v kruhu a každý řekne svůj názor na to, jak příběh dopadne.
- Svůj nápad vyjádří jednou větou.

Dokončení příběhu

Pavel teď k němu chodil několikrát týdně. Ludva se ho na všechno ptal a Pavel vyprávěl. Ludva byl každou hodinu silnější. Vypadal zase jako ten kamarád z dřívějšíka, samozřejmě až na to, že byl hrozně vyhublý. Občas, když bylo tepleji a svítlo sluníčko, mohl jít i do nemocniční zahrady. Nadešly vlažné jarní dny a na Zelený potok přiletěli z dálky rackové a křičeli tam své nesrozumitelné písně. Tehdy se oba hoši poprvé vydali do Jezerní kotliny, aby se tam poklonili jaru. Nešli jako dřív, za starých dobrých časů! Dnes kráčeli pomalu, vždyť Ludva se právě vracel od bran smrti. Pavel ho musel občas i podpírat. Ale došli tam!

Položili na hromadu kamení svazeček pampelišek a mlčky se vraceli k jezírku. A tam znovu vyvstaly všechny vzpomínky na staré příhody, zase mezi nimi panovalo upřímné kamarádské veselí. Pavel se cítil šťastný jako nikdy v životě.

Vzkaz kamarádům

- Každý žák na připravený lístek napíše, sám za sebe svůj vzkaz Pavlovi a Ludvovi.
- Poté žáci postupně přečtou vzkazy nahlas.

Reflexe

- Žáci vyjadřují své pocity z příběhu
- Učitel klade otázky „Už se ti něco podobného s kamarádem stalo? Zradil tě někdy tvůj kamarád? Dal bys svému nejlepšímu kamarádovi druhou šanci?“

Pomůcky: fixy, barevné papíry, židle, tužka (cigareta), kšiltovka (Filip), dlouhá košile (Filip), čtvrtka A3

Lekce 2 - Jestrábe vypravuj... (1942) „Vteřiny hrůzy“

Pomohl bys v nouzi někomu, kdo není tvůj kamarád? (koho nemáš ho rád)

Scénář druhé lekce- 60 minut

Aktivační hra- dům s obyvateli

- Žáci vytvoří trojice, stojící dva žáci tvoří dům (čelem k sobě) a dotýkají se nad hlavou rukama, třetí žák sedí v dřepu v domečku (obyvatel). Jeden žák stojí mimo trojice. Nevychází-li počet, zapojuje se do hry učitel.
- Vždy žák, který netvoří dům ani není obyvatel, má tři možnosti.
 - o řekne dům – žáci, kteří tvoří dům, se musí vyměnit (nelze se vyměnit v rámci jednoho domu)
 - o řekne obyvatel – obyvatelé se mění, dům zůstává
 - o řekne vichřice – mění se všichni
- Žák, který dal pokyn, se zapojí do hry (stane se domem nebo obyvatelem). Vždy jeden zůstane a následně určuje další výměnu.

Vyprávění učitele + brainstorming

- Učitel vypráví: Dnes zažijeme příběh dvou chlapců, Tondy a Rudly, kteří si vybrali jako své povolání být pokrývači. Učitel vysvětlí, co obnáší toto povolání.
- Žáci sedí v kruhu na koberci. Učitel pokračuje: Nejsou kamarádi a nemají se rádi.
- Proč? Žáci na připravený papír zapisují jakékoliv důvody, proč chlapci spolu nekamarádí.

Čtení textu

V dílně jsme tehdy byli dva učni. Ten druhý byl o rok starší a jmenoval se Rudla. Nebyli jsme dobří kamarádi. Snad je tomu tak v každé dílně, že nejmladší učeň dostává úkoly, ze kterých už ti starší vyrostli, a ty úkoly mu pak připadají ponižující. Nebyly nijak těžké ty benjamínkovské práce, které mi mistr ukládal, ale mně se zdály velice nespravedlivé. V Rudlových očích jsem viděl výsměch, v každém jeho slůvku jsem cítil píchnutí. Naše učení

pokračovalo ve vzájemném hašteření v odporování a všelijakých schválnostech, až přišla ta hrozná událost. Mistr dostal zakázku opravit

plechy na střeše jednoho čtyřpatrového činžáku. Vzal nás oba s sebou. Spíš jsme překáželi, než pomáhali, mistr však chtěl, abychom tu práci poznali. V polední přestávce šel s dělníkem na oběd a my jsme zůstali na půdě hlídat materiál. Bylo jaro, venku hrálo slunce, ale tady na půdě bylo chladno a špatný vzduch. „Já jdu na střechu," sykl na mne Rudla, tady nebudu!" Začal stoupat po žebříku k vikýři a už mu hlavu a ramena ozářilo zlaté jarní slunce. Věděl jsem, že na střechu nesmíme.

Diskuse

- Žáci se sami rozdělí do dvojic a vedou diskusi.
- Jeden argumentuje „proč na střechu za Rudlou jít.“
- Druhý argumentuje „proč na střechu za Rudlou nejít.“

Pokračování příběhu

Nakonec jsem se rozhodl, že nebudu srab a na střechu vylezu. Vylezl jsem opatrně na lávku, která byla hned u vikýře, a rozhlížel jsem se po střeše. Nesedl jsem si jako Rudla, ale procházel jsem se po těch lávkách a opájel se strachem, který ve mně vyvolávala ta úžasná výška. A pak to přišlo. Mezi dvěma lávkami byla asi metrová mezera. V mezeře bylo staré, zabeďněné okýnko. Mohl jsem ji překročit. Něco mi však napovídalo: Přeskoč! Přeskoč! Stál jsem chvíli bez hnutí. Rozum a strach ve mně zápasily s tím hloupým úmyslem skočit. Bujná chlapecká krev zvítězila a já skočil! Do smrti na ten skok nezapomenu! Do smrti ne!

Živé obrazy – improvizace

- Žáci se rozdělí do skupin a připraví živý obraz „Co se asi po Tondově skoku stalo.“
- Na pokyn učitele živý obraz rozehrají.
- Skupiny se střídají.

Čtení textu

Skočil jsem, ale špatně. V rozrušení jsem si skok dobře nevyměřil, chňapl jsem do prázdna vedle zábradlí, kterého jsem měl přichytit a propadl jsem se malým okénkem někam do

neznáma. Všude byla tma a mě strašně bolela záda. Když jsem se trošku rozkoukal, pochopil jsem, že jsem na staré půdě plné prachu. Viděl jsem obrysy nějakého harampádí. Došoural jsem se ke starým dveřím, ale ty byly zamčené. Okýnko, kterým jsem propadl, bylo vysoko a já pochopil, že do něj zpátky ani nevyskočím. (Viz poznámka)

Horká židle

- Co se asi teď Tondovi honí hlavou, jaké má myšlenky.
- Žáci postupně usedají na židli a vyjadřují Tondovi myšlenky.

Alter ego- Rudla

- Rudla vše vidí a přemýšlí, co má udělat. Pokud pomůže, sám může být v nebezpečí.
- Žáci si vytvoří dvojice a vedou jako dvě složky-já-dialog.
- První žák v roli – vnějšího já, vede monolog a nahlas přesvědčuje sám sebe o jakési pravdě a řešení. Tuto pravdu a řešení paralelně druhý žák-nitro-vyvrací.

Dokončení příběhu

Ruda zmizel ve vikýři a za chvíli se objevil s lanem. Jeden konec držel a druhý spouštěl okýnkem ke mně. „Tondo, Toníčku“ úpěnlivě volal, „chyt' se, honem, omotej si ruku lanem, já tě vytáhnu!“ Lehko se mu to řeklo, ale mně těžko provedlo. Bolely mě záda a určitě jsem měl i naraženou ruku. Nakonec se mi to povedlo a lano jsem uchopil. A Rudla, zlatý Rudla nahoře tahal a tahal, až mu svaly praskaly. Když už jsem byl skoro u lávky, roztřepal jsem se jako v zimnici. Udělalo se mi špatně od žaludku. Rudla mě posadil na lávku a lanem mě k ní přivázal. Za chvíli jsem se vzpamatoval. Rudla mě odvedl do bezpečí. Jak jsem se najednou cítil dobře! Jak se mně tam, panečku, líbilo! Že jsme se s Rudlou stali po té hrůze nejbližšími kamarády, to jistě nemusím dodávat. Už nikdy jsem mu v ničem neodporoval, už nikdy jsem se s ním nehašteřil. On mi zase pomáhal, kde mohl. No, a když jsem byl já v posledním roce učení a přicházeli noví učňové, nedal jsem jim nikdy znát, že jsem něco víc než oni, naopak, ulehčoval jsem jim jejich začátky, jak jen to šlo.

Závěrečná reflexe

- Žáci sedí v kruhu.
- Vyjadřují postupně své pocity k příběhu.
- Učitel pokládá otázky.
- Stalo se vám něco takového, že vám pomohl někdo, kdo nebyl váš kamarád?
- Jak byste reagovali v situaci Rudly vy?

Poznámka

V tomto bloku jsem poupravila originální text Jaroslava Foglara. Důvodem úpravy byl cíl této lekce. Možnost volby, rozhodování se, zda pomoci, či ne. V originále šlo kvůli nehodě Tondovi o život, a v takovém případě je povinností každého člověka pomoc poskytnout, bez ohledu na vzájemné vztahy. V originálním textu tedy nebyl prostor na rozhodování.

Pomůcky: židle

Lekce 3 - „Pod junáckou vlajkou“

Co pro tebe znamená slovo pravda. Je v tvém životě důležitá? Jsi ochoten nést případné následky tím, že řekneš pravdu?

Scénář třetí lekce- 90 minut

Aktivační hra – „Na medvěda“

- Žáci se pohybují v prostoru, jeden z nich má zavázané oči a chytá ostatní. Koho se dotkne, ten se stává medvědem, zaváže si oči a chytá on.

Učitel – úvod

- Dnes zažijeme příběh Mirka, dvanáctiletého kluka, který patřil do party kamarádů.

Zrychlená a zpomalená pantomima

- Žáci si vytvoří skupiny (nejlépe po čtyřech maximálně po pěti).
- Skupinky se domluví na nějaké činnosti, „co asi taková parta kluků dělá ve volném čase.“
- Domluvenou činnost společně přehrají.
- Činnost předvedou znova nejprve zrychleně a poté zpomaleně.
- Skupiny se vystřídají.

Čtení textu

„Tak kam půjdeme příští neděli?“ začal řeč Přema a obrátil se na Ondru. „Jistě bude hezky. Táta říkal, že tak krásný říjen ještě nezažil. „Opravdu ne?“ divil se Joska, ale hned ho něco napadlo. Mohli bychom jít do Černých skal, můj strejda tam má známého hajného. Přinesu úplně nový kotlík na vaření.“ Kdyby tak byl nějaký stan!“ povzdechl si Ondra. Mirek v duchu záviděl oběma hochům, že každý z nich Ondru něčím překvapil. Tihle čtyři hoši byli prazvláštní společnost. Ondra byl její hlavou. Největší a nejstarší, skoro patnáctiletý. Dva z nich byli podobného zjevu jako on: ne právě čistí, zanedbaného zevnějšku, hrubé mluvy. Jen Mirek se od nich lišil jako by mezi ně zabloudil omylem. Dbal na sebe, chodil čistě a pěkně oblečený a nosil dobře střihané vlasy. Ale nebyl to dobrý chlapec. Jeho povaha měla mnoho kazů a málo přísná maminka ho ještě hýčkala. Ve snaze zalíbit se ostatním vyváděl Mirek

neuvěřitelné kousky. Slabému Hortynovi, jemuž se ve škole každý smál, vyhodil oknem ze třetího patra školy aktovku s učením na ulici. K učitelům se choval výborně. Nezmeškal žádnou příležitost, aby se něčím před ostatními nevytáhl. Kdo se s ním zapletl do nějakých čachrů, mohl už napřed vědět, že ho Mirek ošidí. Ale tady v Ondrově partě nebylo Mirkovi nějak dobře. Pokud byl s Přemíkem a Joskou sám, bylo to dobré. Oba byli mladší než on, obdivovali se mu, uznávali každé jeho slovo, a to Mirkovi lichotilo. Pak se seznámili s Ondrou - a ten brzo převzal vedení. Mirek byl odsunut až na druhé místo. Nebylo v Mirkových silách dobýt si zpět vedoucí postavení v partě. Ondra byl někdy nafoukaný chlapec, věčně nespokojený, věčně se pošklebující a velmi náročný. Teď dokonce touží po stanu.

Učitel v roli - Ondra

- Žáci v roli Mirka.
- Ondra – nafoukaný vůdce party, Mirka ponižuje a nutí ho sehnat stan.

Čtení textu

Opatřím stan, spolehněte se na mne!" Ondra byl tak překvapen, že se až zastavil. Mlčel a jen se tázavě díval na Mirka. „Ty že opatříš stan? Ty?“ divil se Joska. „A jak - pochlub se! Kde vezmeš peníze?“ dorážel Přemík. „Nebudu potřebovat peníze!“ usmíval se Mirek a v jeho tváři bylo vidět, že mu působí potěšení obdiv i údiv kamarádů.

„A ten stan opatřím! Máme u nás ve škole skauta, víte - nějak se musím do jeho oddílu dostat, přihlásím se tam třeba, jako nováček to už se nějak udělá!“ „No a to jako myslíš, že ti ten stan dají k narozeninám nebo jak si to vlastně představuješ?“ posmíval se Ondra. Mirek se nedal vyrušit z klidu. „To vím, že ne,“ odsekl. „Ale jednoho krásného dne se stan nějakým záhadným způsobem ztratí, rozuměj!“ Ztratí se tak, že nikdo nebude vědět jak! Prostě zmizí z klubovny, nebo nebude po nějakém výletu odevzdán. No, a pak za několik dnů ohlásím, že nemám na skautování čas nebo že mně to doma zakázali, vystoupím. A stan bude tady!“

Vyjádření pocitů

- Žáci jeden po druhém jednou větou popíší, jak se cítili v roli Mirka.

Role na zdi

- Na koberec umístíme siluetu chlapce – Mirek.
- Žáci zapisují do siluety, jaký Mirek asi je, jak se chová, jaké má podle nás vlastnosti.
- Poté siluetu umístíme na nástěnku.

Čtení textu

Bylo pošmorné podzimní odpoledne, třebaže ještě vlahé. Po nebi se proháněly velké mraky, vítr skučel a ze zahrad vháněl do ulic zvadlé listí. Mirkovi bylo trochu úzko. Musí si už honem vymyslet, co řekne! Už je skoro u Zámečnické ulice. A tam někde je klubovna Devadesátky. Až několik kroků od domu číslo pět se mu jako zázrakem vrátil jeho obvyklý klid, s jakým provozoval ty nejnemožnější kousky, které mu získávaly pověst nebezpečného chlapce-dareby. Řekne jim tam, že na přání svého otce se jde hlásit do oddílu. Našel nápis: KLUBOVNA 90. ODDILU JUNAKA, po chvílce váhání zaklepal a pak se ozvala výzva. „Dále!“ Mirek stiskl kliku a vstoupil do prostorné místnosti. Kolem velikého stolu sedělo asi osm hochů, kteří se na Mirka pátravě zadívali. „Chtěl bych se stát skautem,“ pronesl pevně Mirek, „a nevím jak do toho“. Tváří staršího chlapce, k němuž Mirek mluvil, přelétl úsměv. Tady je jen jedna pomoc,“ řekl. Přihlásit se do junáckého oddílu. Těžší už je vydržet v něm zkušební dobu a stát se opravdu dobrým členem a dobrým kamarádem všem ostatním“ To nemohu být skautem hned?“ zeptal se trochu zklamaně, protože vyhlídka na snadné a hlavně rychlé dosažení tajeného cíle - stanu se hroutila. „To se musí na něco čekat? Ano - totiž abys tomu rozuměl. Dnes je junáctví v módě a do oddílů se hlásí mnoho hochů ne ze zájmu, ale jen, aby se mohli druhým pochlubit, že jsou skauti. A proto než někoho do oddílu opravdu přijmeme, dáme mu čtvrtletní zkušební lhůtu. V té době poznáme, zda z něho bude dobrý člen nebo zda jeho počáteční nadšení brzy nevyprchá“. „Ach, tak to tedy je,“ usmál se uklidněný Mirek. „Ale přesto se k vám hlásím.“ A hned dodal způsobem sobě vlastním: „Toho čtvrt roku zkušební lhůty, to bude můj zápas o dobrou pověst. Ještě nikdy mě totiž odnikud nevyšoupli!“ Tak - dobrá!“ rozhodl pak onen starší hoch. Počkej tu na našeho vedoucího, Tapina, přijde před sedmou hodinou večer. A prozatím bud hostem na naší družinové schůzce. „Já jsem rádce této družiny, jmenuji se Václav Sedláček, ale v oddílu mi říkají Venda. Mirka napadlo, že se ještě nepředstavil „Jmenuji se Mirek Trojan,“ řekl a podal

Vendovi levici. Věděl, že si junáci podávají levé ruce, protože levá je blíže srdci a její stisk je tedy upřímnější. Ostatní hoši se kolem něho seskupili a podávali mu také ruku.

Sběr informací

- Žáci se rozdělí do dvojic (popř. trojic).
- Na koberci v prostoru jsou nastříhány lístečky s junáckými (skautskými) zákony.
- Každá dvojice si vezme jeden lístek, přečte ostatním a vysvětlí význam.
- Žáci nalepí lístky na čtvrtku s nadpisem Junácké zákony.

Skautský zákon (ve znění organizace Junák - český skaut)

1. Skaut je pravdomluvný
2. Skaut je věrný a oddaný
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta
5. Skaut je zdvořilý
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců
8. Skaut je veselý a myslí
9. Skaut je hospodárný
10. Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích

Učitel v roli – Tapin (vedoucí oddílu)

„Vítám vás na dnešní první schůzce. Letos se budeme scházet každý týden ve středu od 16 do 18 hodin. Budeme jezdit jednou za měsíc na víkendové výpravy a samozřejmě nás čeká o prázdninách tábor. Vřele vítám nového člena Mirka (děti v roli Mirka sedí na koberci a poslouchají) a doufám, že se mu u nás bude líbit, najde spoustu kamarádů a po nějaké době tady u nás svým slibem potvrdí a zpečetí své místo mezi Junáky.“

- „Dnes máme na programu zápasy ve foukandě. Rozdělte se do skupin po pěti a jdeme na to.“
- V prostoru je připraven stůl (lavice), uprostřed čára a nakreslené branky po obou krajích. Fouká se do pingpongového míčku s cílem dát gól. Ruce ani tělo se nesmí dotýkat stolu.
- Skupiny hrají mezi sebou každý s každým po dobu pěti minut.
- Po každém zápasu si hráči podají ruce a poděkují za hru.
- Na závěr všichni společně provolají: „Sláva vítězům čest poraženým.“
- Učitel v roli Tapina ukončí schůzku.

Čtení textu

A tak Mirek začal chodit pravidelně na schůzky, které byly plné her a dobrodružství. Cítil se v mezi skauty hezky a moc se na každý program těšil.

Mirek byl tak zaujat, že docela zapomněl na svůj cíl: stan. Zato si uvědomil, že tito chlapi jsou nějak jiní, než jaké znal ve škole nebo v partě. Chovali se k sobě přátelsky, nepadlo zde ani jedno hrubé slovo a nadávka. Ne snad že by to byli způsobilí chlapečkové, uhlazení, nesmělí. Nikoliv! Byli to správní hoši! Jejich řeč oplývala různými vtipy a poznámkami, ale nebylo v ní ani jedno sprosté slovo. A když se Mirek zapomněl a sám takové slůvko prohodil, viděl, jak na sebe významně pohlédli a jak je to pobouřilo. Mirek se za to slovo, kterého jindy užíval třeba dvacetkrát denně, před nimi poprvé styděl.

V Devadesátce nacházel Mirek stále víc a víc přátel. Měli k sobě navzájem hezký vztah, bylo to přátelství, na které se nezapomíná po celý život. Neměla zde místo žádná faleš. Přes různé povahy i věk se hoši snášeli báječně. Opravdu bratrské přátelství bylo jedním z nepsaných železných zákonů Devadesátky. U Devadesátky také nebylo zvykem, že by se tvořily nějaké malé kroužky přátel, jimž by ostatní byli lhostejní. Devadesátka byla jednolitý celek, v němž byl každý na svém místě. Nikdo nebyl vynášen do nebes, ale také nikdo nebyl opomíjen. To se Mirkovi líbilo.

Porada

- Mirek ale není šťastný. Nechce Devadesátce lhát, ale zároveň se bojí Ondry a jeho party.
- Žáci hledají možnosti, které Mirek má, a co v dané situaci může udělat.
- Žáci se rozdělí do skupin po čtyřech, pěti a na připravený papír zapisují možnosti.
- Poté si možnosti společně řeknou.

Čtení textu

Jednou večer si Ondra na Mirka počkal před barákem. „Už jsme se dlouho neviděli - vid'!“ řekl stísněně Mirek. Měl z Ondry strach. Bývá hrozně zlý, když má vztek. Ondra se výhružně zachechtal.

Komunikace ve tmě – učitel v roli Ondry

- Žáci (žák) v roli Mirka a Ondra stojí zády k sobě. Popřípadě mají zavřené oči.
- Vedou mezi sebou dialog.
- Ondra nutí Mirka splnit slib.

„No, dlouho jsi už nepřišel za partou!“

„Asi ti už není dost dobrá co? Našel sis lepší kamarády - vid?“

„To bylo slibů, to bylo plánů s tím stanem? A najednou stan nikde a milostpán zmizel.

Kamaráde, víš co to je? To je zrada! U nás se tomu říká zrada, rozumíš?“

„A ještě jedno nezapomeň: byl jsi to ty, kdo přišel s nápadem ukradnout u skautů stan! Pamatuješ se přece ne.“

„Co když to na tebe prásknem? To by byla ostuda co, junáčku?“

„Seženeš ten stan, nebo uvidíš. Řeknu celé té tvé skautské rodině, co jsi zač a proč jsi k nim vůbec přišel - ukrást stan“

Alej

- Žáci vytvoří uličku a radí Mirkovi, jak se má nyní zachovat.
 - o „Říci to Tapinovi“
 - o „Ukrást stan?“
 - o „Nedělat nic a čekat“
- Několik žáků v roli Mirka prochází uličkou a poslouchá rady.
- Tito žáci se poté společně domluví na řešení dané situace.

Dokončení příběhu text

„Tapine -“ volá Mirek a srdce se mu zastavuje zděšením nad vlastní odvahou. „Chtěl bych ti něco říct! Máš pro mne chvilku čas, prosím?“ „To víš, že mám! Pro tebe přece vždycky!“ žertuje Tapin. Mirek je vděčný i za tu otřepanou poznámku. Je mu hned lehčeji. Zkušené Tapinovy oči poznaly, že se s Mirkem něco děje. Mirek byl pořád zticha, ale Tapin mu milosrdně pomohl. „Nu Mirku, chtěl jsi mi něco říct. Copak to bude?“ Jeho hlas zněl konejšivě a povzbudivě. „Tapine, podívej se -“ ukrajuje Mirek těžce slova, víš, že mám dnes skládat slib! Samozřejmě že to vím!“ „A může skládat slib každý? Každý, kdo o to požádá?“ Tapin je trochu udiven, nemůže! Musí přece nejdříve dokázat, že si to zaslouží. „A mohl by, Tapine, skládat slib někdo, o kom máš dobré mínění, ale on je špatný?“ Tapinovi se ta řeč nelíbí a pátravě se dívá na Mirka. „Nerozumím ti dobře!“ říká zvolna. „Jestli to myslíš na sebe pak si k sobě přísný. Jsi, Mirku, dobrý chlapec, věřím tomu, málokdy se mýlím. A pak - vždyť tě znám již déle než půl roku a pozoruji tě celé dny. Musel bych tu tvou domnělou špatnost přece vidět - ne?“ „Přišel jsem do Devadesátky jako velmi špatný člověk. Nezůstal jsem jim, snažil jsem se oprostít od všeho, co mě dřív dělalo špatným. Jestli jsem se změnil, udělali jste tu změnu ve mně vy! Ty, Tapine, Simba, a celá Devadesátka.“

„Ale, když jsem k vám, Tapine, přišel, netoužil jsem ještě po své změně, nerozuměl jsem tomu. Já přišel s ničemným cílem. Byl jsem ještě s jinými špatnými hochy v partě. Chlapec, nejstarší z nás, toužil po stanu. Potřebovali jsme stan. Abych se mu zavděčil, řekl jsem, že stan někde opatřím. Chtěl jsem vstoupit do některého oddílu, pobýt tam nějaký čas, vypůjčit si stan a pak potom ten stan už nevrátit a dát ho partě. To byla ta špatnost, se kterou jsem

přišel do Devadesátky. Zvítězili jste nad mým úmyslem, zachránili jste mne a já zůstal u vás, v Devadesátce, a zradil jsem partu! Stokrát jsem mohl svůj úmysl provést. Ale už jsem byl váš!" Mírek skončil. Jeho čelo pokrýval pot. Neodvážil se na Tapina pohlédnout. Jsi upřímný chlapec," řekl Tapin. „Nevyčítám ti tvůj důvod, pro který jsi k nám šel. Ovládalo tě zlo a to za tebe mluvilo a jednalo. Může nás jen tím více těšit, že jsme to byli právě my v Devadesátce, kteří ti nevědomky podali pomocnou ruku a zachránili tě před špatností. Nezlobím se na tebe, Mirku! Ne! Pokazil bych jen to, co bylo napraveno. A slib dnes večer budeš skládat! Neodvolám ho! A odpouštím ti, s Ondrou to vyřídím sám."

Mírek byl šťastný, složil před hochy junácký slib a zpečetil tak svůj vstup na dobrou cestu.

Role na zdi

- Na koberec se připraví nová silueta Mirka.
- Žáci zapisují, jaký je Mírek teď, jak se změnil po této životní zkušenosti (příběhu).
- Porovnání se siluetou na počátku příběhu.

Závěrečná reflexe

- Žáci sedí v kruhu.
- Vyjadřují své pocity z příběhu.
- Vyprávějí vlastní zkušenosti.
- Učitel se ptá, zda někdo chodí do skauta. Probíhají schůzky podobně?

Pomůcky: mikina (Ondra), černé brýle (Ondra), barevné papíry, dvě čtvrtky A3, skautské zákony na lístcích, stůl, pingpongový míček, bílá křída

6.5.1 Reflexe první lekce

Tuto lekci jsem realizovala ve specializované učebně na výuku osobnostní výchovy. Jedná se o třídu bez lavic a židlí, pouze s kobercem, což je naprosto ideální pro vyučování dramatické výchovy. Fotodokumentaci příkládám v příloze pod č. 3.

Při narativní pantomimě si většinou žáci představovali svůj pokoj doma, kde je nikdo neruší a kde si dělají, co chtějí. Někdo četl, někdo hrál na počítači, jiný si kreslil nebo jedl sladkosti. Někteří žáci si vybírali nějaké jim známé místo v přírodě.

Při seznamování s příběhem bylo zajímavé sledovat, jak obě skupiny pracují. První skupina si připravený lísteček s informacemi o Pavlovi dala na koberec a každý si informace četl sám. Druhá skupina si určila jednoho, který celé skupině o Ludvíkovi informace přečetl.

Při hádce mezi chlapci v kotlině se většina dvojic opravdu nahlas hádala. Každý měl své argumenty, proč by v Jezerní kotlině měl být právě on. Některé dvojice na sebe přímo křičely, ba se dokonce postrkovaly. Zde jsem udělala malou změnu oproti scénáři a společné hádání jsem vždy na chvíli přerušila zvukem trianglu. Postupně jsem se dotýkala jednotlivých dvojic, které na tento povel pokračovaly v dohadování. Ostatní poslouchaly. Takto jsem vystřídala všechny dvojice. Pouze dvě dvojice uvažovaly o tom, že by nebylo špatné se dohodnout a do Jezerní kotliny chodit společně.

Při sepisování slibu přátelství jsem nechala žáky vybrat, zda se podepíší jako Pavel a Ludvík nebo zda se podepíší svým vlastním jménem. Myslela jsem, že se podepíší svým jménem, ale všichni žáci použili jména Pavel a Ludvík.

Při živých obrazech se objevovalo opravdu mnoho činností. Někteří se koupali, jiní četli, psali do knihy, stavěli si bunkr, opékali špekáčky, házeli kamínky do vody a jedna dvojice dokonce kopala poklad.

Horká židle byla opravdu zajímavá. Velice mnoho myšlenek se samozřejmě točilo kolem problému s kolem, jak o ztrátě kola mají říct, popřípadě zda vůbec mohou požádat někoho o pomoc. Objevily se i myšlenky vůbec domů nejít a zůstat v Jezerní kotlině.

Když jsem vstoupila do role Filipa, byla většina dětí v šoku. Byli zaskočeni, jak s nimi mluvím a cítila jsem, že mají k Filipovi respekt. V okamžiku, kdy jsem si vzala do ruky tužku a dělala jsem, že kouřím, žáci byli poměrně zděšeni.

U brainstormingu jsem opět udělala malou změnu oproti scénáři. Své myšlenky na otázku „co se stalo“ jsme nezapisovali na papír, ale v kruhu na koberci postupně promluvil každý, kdo chtěl odpovědět. V dané situaci se mi to zdálo vhodnější, než opět něco psát. Věděla jsem, že za chvíli je opět čeká psaní, a to deníky.

Při čtení lístků s pocity Pavla, panovalo ve třídě hrobové ticho.

V aleji jsem v roli Pavla uličku procházela dvakrát. Někteří žáci mě totiž upozornili, že by mi ještě něco chtěli poradit. Velice zajímavá byla argumentace žáků, kteří posílali Pavla do nemocnice. Radili mu, že rozhodně musí za Ludvíkem zajít, aby byl psychickou podporou při uzdravování. Často hovořili o tom, že každý má právo na druhou šanci, že každý dělá chyby, popřípadě vzpomínali na krásné chvíle, kdy byli nejlepšími kamarády. Jedna žákyně radila Pavlovi, aby tam šel určitě se alespoň rozloučit. Kdyby to s Ludvíkem nedopadlo dobře, mohl by si to celý život vyčítat.

Po skončení této techniky se rozpoutala velká diskuse. Čtyři žáci totiž radili Pavlovi, aby za Ludvíkem do nemocnice nešel. Ostatní žáci vyžadovali vysvětlení. Nezasahovala jsem a nechala je diskutovat. První žák hovořil o tom, že pokud by ho Ludvík takto zradil, určitě by mu neodpustil. A nechtěl by s ním už kamarádit. Druhý žák argumentoval tím, že když by o něj Ludvík nestál, on o něj už také ne. Možná by čekal na omluvu, ale rozhodně by prý neudělal první krok. Třetí žák změnil názor a přidal se ke skupině, která radila Pavlovi do nemocnice jít. Poslední žák argumentoval textem, že primář nikoho k Ludvíkovi nepustí, proto radil Pavlovi, aby tam nešel. Jedna žákyně se ho zeptala, zda by tam šel, kdyby věděl, že ho tam primář pustí. Nato žák odpověděl, že určitě ano. Poradila by tedy Pavlovi, zkusit primáře přemluvit.

Velice zajímavá byla argumentace žáků, kteří posílali Pavla do nemocnice. Radili mu, že rozhodně musí za Ludvíkem zajít, aby byl psychickou podporou při uzdravování. Na otázku „jak příběh dopadne“ se všichni jednomyslně shodli, že určitě dobře a Ludvík se uzdraví. Jistě se obnoví i jejich přátelství.

Na závěr lekce jsem udělala změnu a prohodila jsem reflexi se vzkazem oběma kamarádům. Během reflexe a rozebírání celého příběhu, chlapci, kteří Ludvíkovi neodpustili, nakonec uznali, že druhá šance je správná a že by do nemocnice šli. Přesvědčila je argumentace jedné žákyně, která se jich ptala, jak by se cítili oni, kdyby někomu něco provedli a ten už by s nimi nechtěl mít nic společného a druhou šanci jim nedal. Objevily se i názory, že je důležité odpouštět a že je někdy naopak hrdinství a ne slabost, udělat ten první vstřícný krok.

Lekce byla opravdu dramatická. O přestávce po skončení lekce jsem si všimla, že si žáci ještě o příběhu mezi sebou povídají. Časově jsme to zvládli celkem dobře. Lekce se nám protáhla asi o deset minut.

6.5.2 Reflexe druhé lekce

Tento blok jsem opět realizovala ve třídě na výuku osobnostní výchovy. Před brainstormingem žáci bezpečně uměli vysvětlit povolání – pokrývač.

Brainstorming přinesl mnoho důvodů, proč chlapci nejsou kamarádi. Překvapila mě reakce jedné holčičky, která se vzpomněla na realizaci prvního bloku ohledně přátelství. Mluvila o tom, že možná jeden druhého zradil, nikdo z nich neudělal první krok a tak jejich přátelství už nepokračuje. Fotodokumentaci příkládám v příloze pod č. 4.

Při diskuzi ve dvojicích žáci vehementně rozebírali proč na střechu jít, či proč na střechu nejít. Padaly názory, že by měl mistrův zákaz vstupu na střechu poslechnout a také, že by se Tonda neměl nechat Rudlou vyprovokovat. Zajímavé byly také argumentace proč na střechu jít. Hodně žáků udávalo důvod předvést se před Rudlou, nebo že chce Tonda dokázat, že není srab.

Živé obrazy sehrané na téma - co se asi po skoku Tondovi stalo, mě překvapily. Čekala jsem, že většina skupin (zde nám vyšlo pět skupin po pěti žácích) bude improvizovat ve smyslu, že Tonda někam spadl a potřebuje pomoc od Rudly. Tři skupiny však měly svoji improvizaci zakončenou tím, že nešťastnému pádu Rudla nakonec zabrání.

Horká židle trvala déle, než jsem předpokládala. Žáci usedali na židli jeden po druhém, někteří i několikrát a vyjadřovali Tondovy myšlenky. Přes bezradnost a zoufalství se objevovaly i myšlenky, že si nějak musí Tonda poradit sám, nebo doufat, že mu někdo pomůže.

Snad neočekávanější technikou tohoto bloku bylo pro mě - alter ego. Žáci vedli dialog opravdu přesvědčivě. Velice mě zaujala jedna dvojice, která zde hovořila o důležitosti svědomí. Pokud by totiž Rudla nepomohl, mohlo by ho právě svědomí pak pořádně trápit.

Při závěrečné reflexi a rekapitulaci příběhu jsem byla překvapená, že žáci měli vlastní zkušenost s tím, že oni pomohli někomu, koho neměli rádi. Zkušenost s tím, že by jim někdo,

s kým nekamarádí, pomohl, nikdo neměl. Všichni se shodli na tom, že by v roli Rudly určitě Tondovi bez váhání pomohli.

Časově nám lekce vyšla přesně na 45 minut. Po skončení bloku jsme si ještě chvíli povídali o tom, že pokud je někdo v ohrožení života, každý občan má povinnost poskytnout první pomoc. Pokud neví jak, tak alespoň musí zavolat záchrannou službu. Lekce byla příjemná a myslím, že i velice užitečná.

6.5.3 Reflexe třetí lekce

Tuto lekci jsem opět realizovala ve třídě určené pro vyučování osobnostní výchovy.

Zrychlená a zpomalená pantomima byla pro žáky velice zábavná. Vytvořili jsme pět skupin po pěti žácích. Žáci měli jednu minutu na domluvu, ohledně činnosti party ve volném čase.

V činnostech se objevovala návštěva kina, bruslení, hra na schovávanou, nácvik obrany proti útočníkům a cvičení s tancem na dvorečku.

Tuto metodu žáci zatím neznali, tak se opravdu v jednotlivých pohybech vyžívali. Zajímavé bylo sledovat různou rychlost při zpomalené pantomimě. Někteří žáci svůj pohyb opravdu zpomalili na minimum.

V roli Ondry jsem se necítila úplně dobře. Vše, co žáky učím, jsem v podstatě tímto popírala. Bylo mi opravdu nepříjemné se takto k žákům chovat, nicméně splnilo to svůj účel. Fotodokumentaci příkládám v příloze pod č. 5.

Jednoznačně se cítili nepříjemně, jako páté kolo u vozu, ponížene, nedůležité či paradoxně osamocené.

Při první siluetě kromě vlastnosti Mirka žáci konstatovali, že by Mirka za kamaráda rozhodně nechtěli.

Vysvětlování skautských zákonů šlo poměrně hladce. Jen jedna dvojice nerozuměla významu - skaut je hospodárný. Nicméně vše se obešlo bez mé pomoci. Jelikož několik žáků navštěvuje oddíl skautů, byli schopni ostatním dětem vše vysvětlit. U zdvořilosti bylo zajímavé, že žáci upozorňovali na zdvořilost nejen k dospělým lidem, ale také žáků mezi sebou.

Skauti z mé třídy rovněž vysvětlovali ostatním, že všichni skauti na světě, i když se neznají, v podstatě patří do jedné velké rodiny. Jedna žákyně si všimla, že zákony nejsou psány tak, že něco zakazují, ale dávají spíše návod, jak se správně chovat.

Foukanou si žáci opravdu užili, chovali se k sobě hezky a vzdali hold vítězům a čest poraženým. Většina dětí tuto hru totiž neznala. Hezké bylo, že se mě ptali, zda si pak mohou hrát ještě o přestávce.

Při poradě mě překvapily některé možnosti, které děti na papír napsaly. Napadlo je například požádat Tapina o půjčení stanu na víkend pro Ondru. Někteří ovšem namítali, že Ondra pak stan vrátit vůbec nemusí. Další rada se týkala Ondrovy party. Některé žáky napadlo, zlákat Ondrovu partu, aby vstoupila do skautského oddílu, nebo aby společně se skauty absolvovala víkendovou výpravu. Jedna z možností se také týkala svěřením se rodičům nebo dokonce postavit se Ondrovi samotnému.

Komunikace ve tmě fungovala opravdu výborně. Zatáhli jsme úplně žaluzie a vytvořili opravdu skoro tmu. Většina žáků si navíc zavřela oči.

Dialog v podstatě, ale skoro neprobíhal. Já v roli Ondry jsem v připravených větách žáky (v roli Mirka) doslova zaskočila. Dalo by se říci, že jen poslouchali a netušili, co mi mají odpovídat. Moc se Ondrovi nedokázali bránit.

Při aleji většina žáků radila Mirkovi rozhodně všechno říci Tapinovi. Pouze dva žáci by zatím nedělali nic. Nikdo se nerozhodl pro variantu stan ukrást.

Při druhé siluetě bylo vidět, že žákům se tentokrát Mirek popisuje lépe a byli rádi, že se Mirek změnil.

Při závěrečné reflexi žáci hovořili o zkušenostech ze svého okolí a obdivovali Mirka, že to dokázal říci. Dokonce ho označovali za hrdinu, že dokázal povědět pravdu, což je velice těžké. Mohl přece přijít o své kamarády ve skautu.

Lekce probíhala v příjemné atmosféře a zvládla se realizovat v časovém limitu.

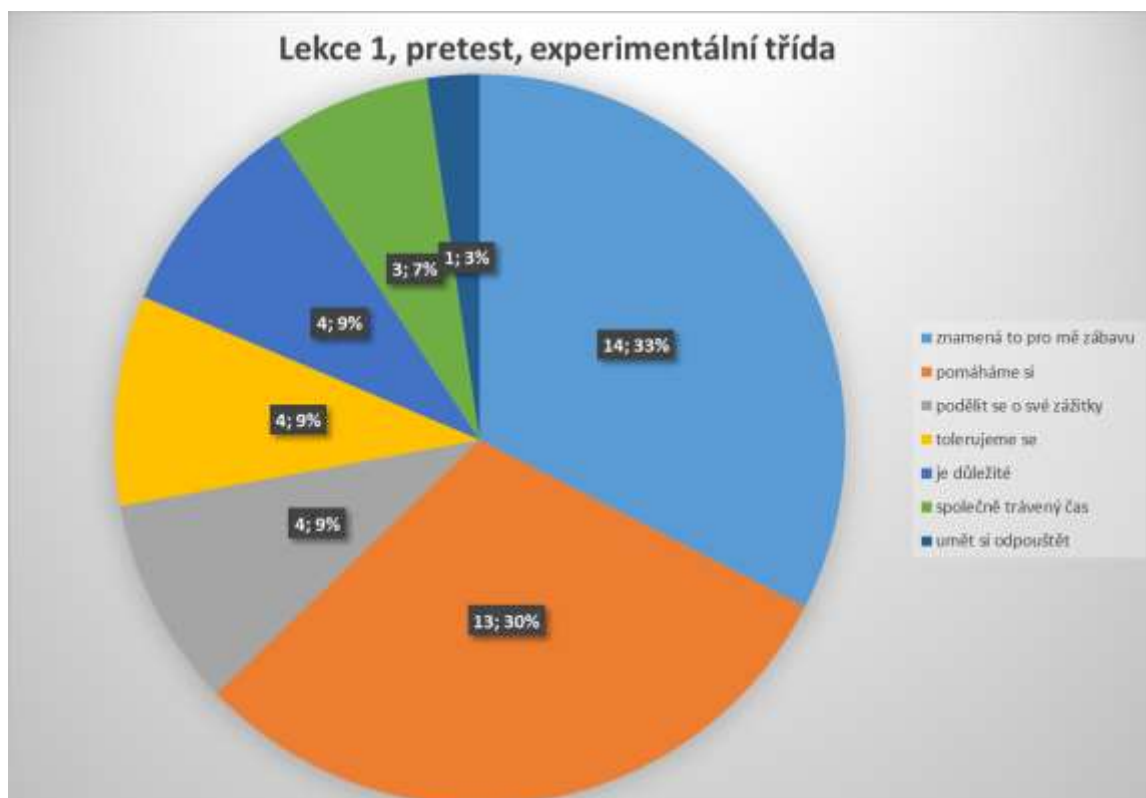
6.6 Vyhodnocení výsledků

Svůj výzkum jsem realizovala ve dvou pátých třídách základní školy. V první třídě experimentální jsem zpracovala a realizovala lekce na základě textů Jaroslava Foglara pomocí metod a technik dramatické výchovy, ve druhé třídě kontrolní jsem žákům dala pouze text Jaroslava Foglara k přečtení. Obě třídy pomocí pretestu a posttestu odpovídaly na mnou připravené otázky, které byly pro obě třídy stejné.

6.6.1 Dílčí výsledky jednotlivých lekcí

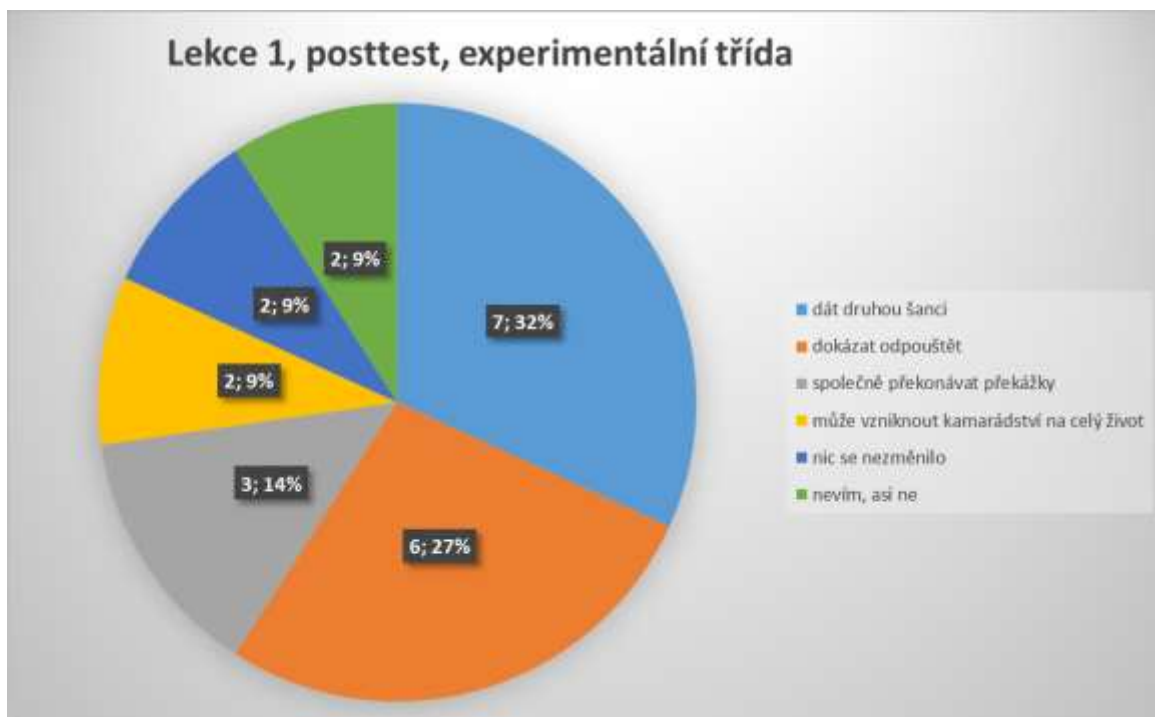
Lekce 1- experimentální třída

Tato výzkumná oblast porovnává pretest a posttest na téma přátelství. Žáci v pretestu odpovídali na otázku „Co pro tebe znamená přátelství“. Přítomno bylo 22 žáků.

Z grafu vyplývá, že 14 žáků přátelství vnímá jako zábavu, 13 žáků klade důraz na vzájemnou pomoc, 4 žáci na společné zážitky, 4 žáci na toleranci, pro 4 žáky je přátelství důležité, 3 žáci vnímají přátelství jako společně trávený čas a 1 žák vidí v přátelství schopnost odpouštět si. U většiny žáků se objevilo více možností.

Po týdnu od realizace lekce žáci v posttestu odpovídali na otázku „Změnil se nějak tvůj pohled na přátelství po příběhu Pavla a Ludvíka?“

Z tohoto grafu vyplývá, že 7 žáků by v přátelství dalo druhou šanci, pro 6 žáků je důležité si umět odpouštět, 3 žáci kladou důraz na společné překonávání překážek, 2 žáci vidí možnost přátelství na celý život, pro 2 žáky se příběhem nic nezměnilo a 2 žáci nevědí.

Z posttestu v experimentální třídě je vidět, že 9 žáků po realizaci lekce pomocí metod a technik dramatické výchovy vidí v přátelství jiné hodnoty, než viděli před lekcí.

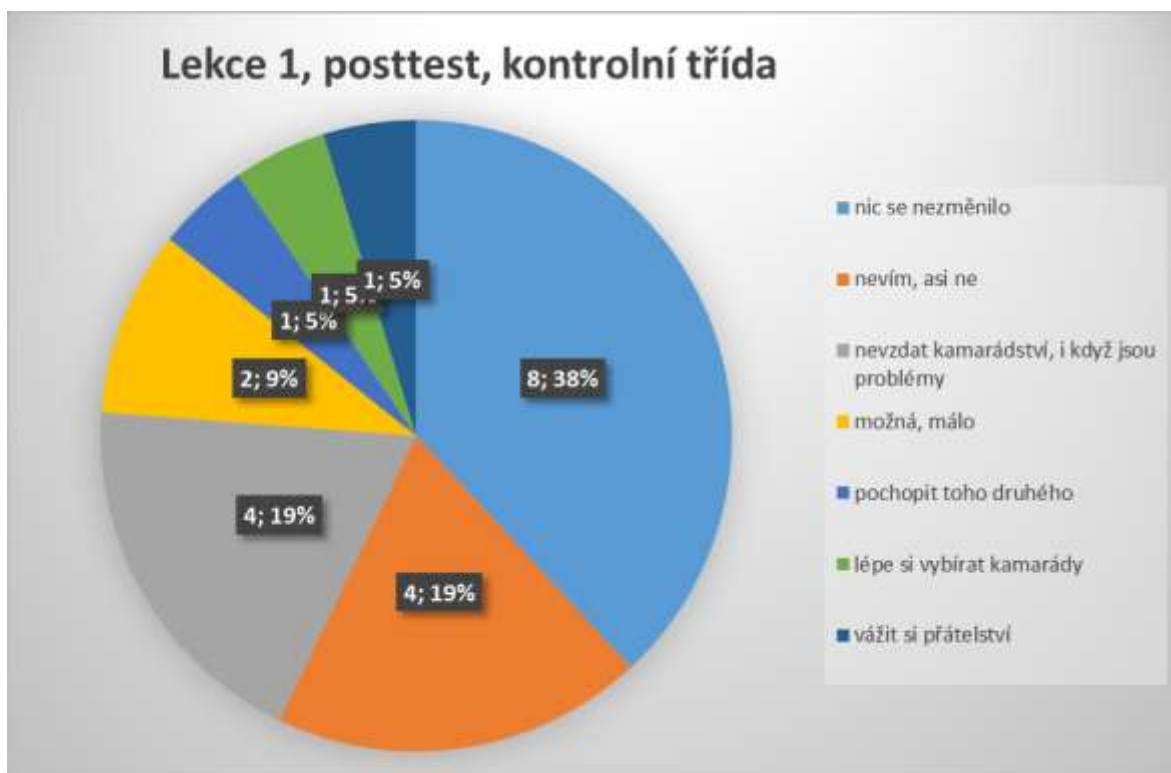
Schopnost dát druhou šanci, odpustit, společně překovávat překážky a možnost přátelství na celý život.

Lekce 1- kontrolní třída

V kontrolní třídě bylo přítomno 21 žáků. Otázky pro pretest a posttest byly stejné jako u třídy experimentální.

Z grafu vyplývá, že 12 žáků vidí v přátelství možnost pomáhat si, pro 10 žáků je přátelství zábava, 7 žáků klade důraz na důvěru, 6 žáků se v přátelství necítí samo, pro 5 žáků je přátelství důležité, 5 žáků bere přátelství jako možnost povídat si, pro 5 žáků je to radost, štěstí a pro 4 žáky možnost svěřovat se. U většiny žáků se objevilo více možností.

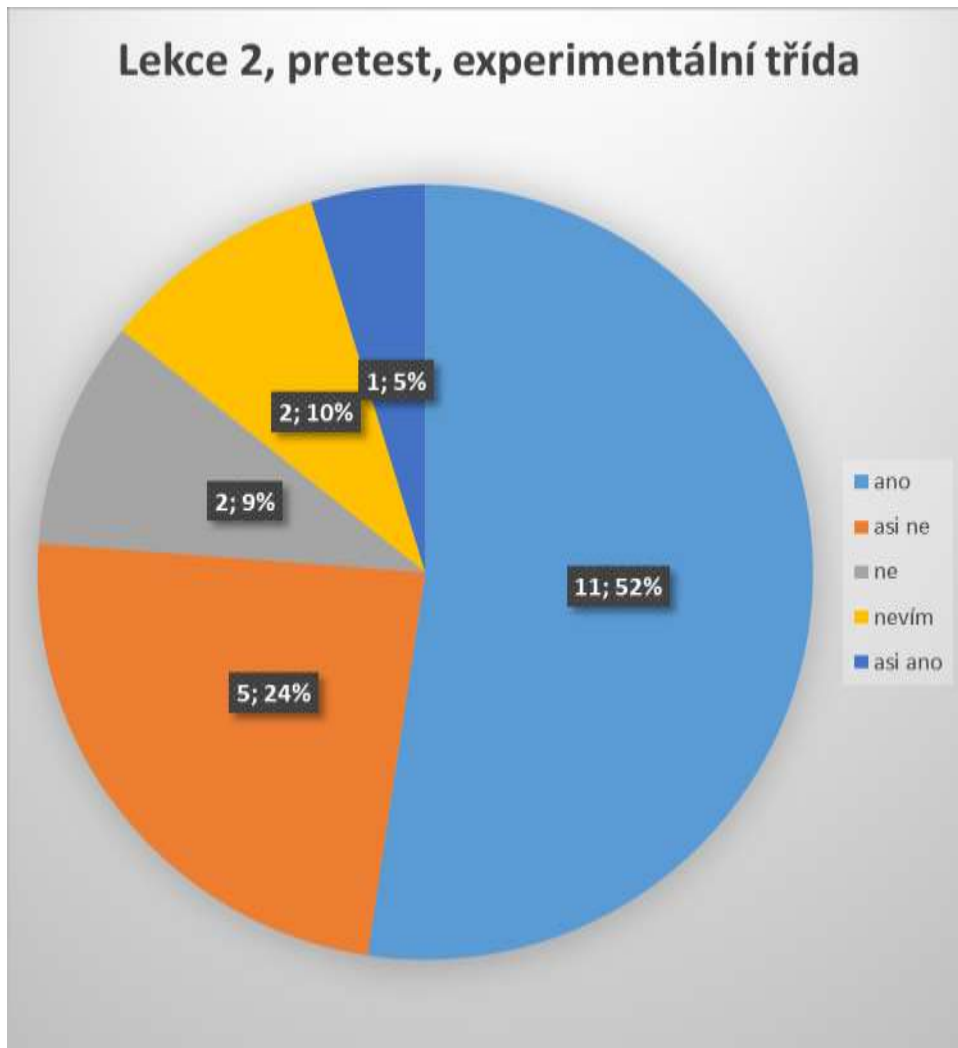
V posttestu kontrolní třída odpovídala takto: pro 8 žáků se pohled na přátelství nezměnil, 4 žáci nevědí, spíše se nic nezměnilo, 4 žáci kladou důraz nevzdat kamarádství i když jsou problémy, 2 žáci odpověděli možná, ale málo, 1 žák odpověděl pochopit toho druhého, 1 žák lépe si vybírat kamarády a 1 žák vážit si přátelství.

Z posttestu v kontrolní třídě vyplývá, že lekce, která byla realizovaná pouze samostatným čtením textu Jaroslava Foglara, nabízí pouze menší změny v hodnotovém žebříčku žáků vzhledem k pretestu. Hodnotový posun byl zaznamenán u 6 žáků.

Lekce 2- experimentální třída

Tato výzkumná oblast porovnává pretest a posttest na téma pomoci v nouzi. Žáci v pretestu odpovídali na otázku „Pomohl bys v nouzi někomu, kdo není tvůj kamarád? (koho nemáš ho rád)“. Přítomno lekci bylo 21 žáků.

Lekce 2, pretest, experimentální třída

Na položenou otázku 11 žáků odpovědělo ano, 5 žáků asi ne, 2 žáci ne, 2 žáci nevím a 1 žák asi ano.

V posttestu žáci odpovídali na otázku „Ovlivnil tě nějak příběh Tondy a Rudly v tvém rozhodování, zda pomoci či ne někomu v nouzi?“

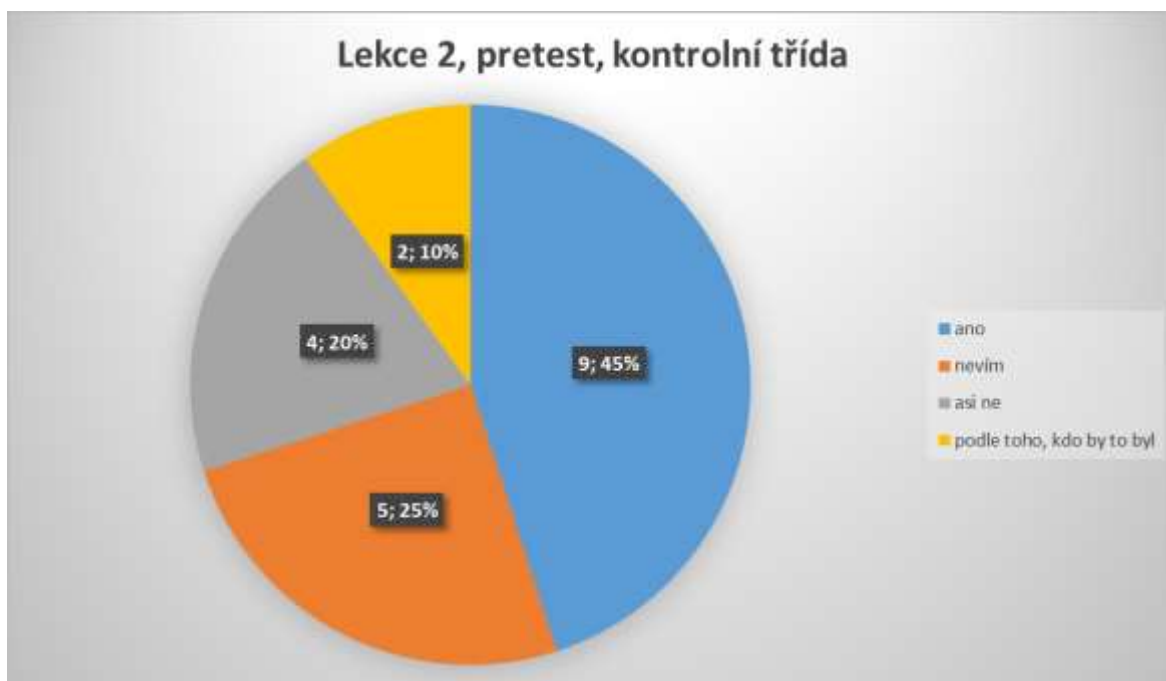
Z grafu je zřejmé, že 9 žáků v rozhodování ohledně pomoci příběh neovlivnil, jelikož již v pretestu odpovídali ano, 4 žáci odpovídali, že by pomohli určitě, 3 žáci by se pokusili pomoci, 2 žáci by pomohli s tím, že by je to mohlo s dotyčným sblížit, 2 žáci by pomohli, protože určitě někdy budou potřebovat pomoc i oni a 1 žák odpověděl nevím.

Při porovnání pretestu a posttestu u této lekce vyšlo najevo, že 7 žáků, kteří v pretestu odpovídali spíše negativně, nebo nebyli úplně rozhodnutí, v posttestu po realizaci lekce svůj názor změnili. Žáci odpověděli, že by pomoc poskytli, nebo by se alespoň pokusili pomoci, někteří z důvodu sblížení se s dotyčným, či proto, že by někdy i oni mohli potřebovat pomoc.

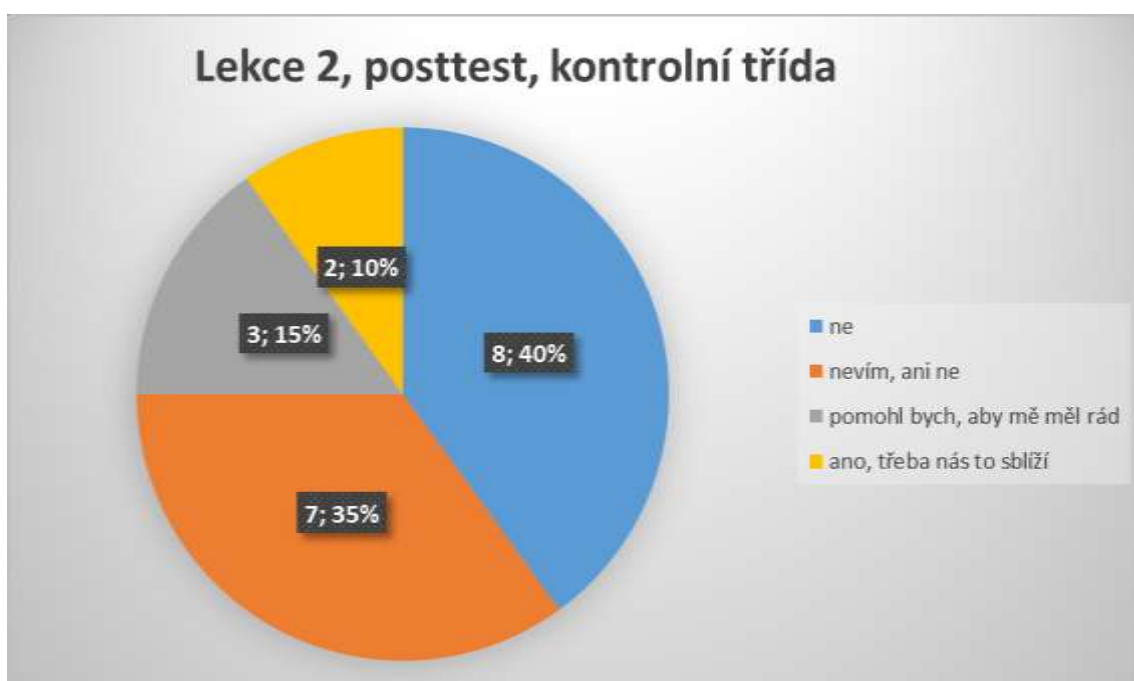
Při vyhodnocování posttestu jsem porovnávala konkrétní odpovědi jednotlivých žáků.

Lekce 2 kontrolní třída

Této lekce se zúčastnilo 20 žáků.

V kontrolní třídě na otázku pretestu „Pomohl bys v nouzi někomu, kdo není tvůj kamarád? (koho nemáš ho rád)“ 9 žáků odpovědělo ano, 5 žáků nevědělo, 4 žáci odpověděli, že asi ne a 2 žáci by pomohli podle toho, kdo by to byl.

V posttestu, zda příběh ovlivnil žáky v jejich rozhodování, zda pomoci či ne, se objevily

tyto odpovědi. 8 žáků příběh neovlivnil v jejich rozhodování, 7 žáků neví, ale asi je příběh neovlivnil, 3 žáci by pomohli, aby je měl dotyčný rád, a 2 žáci by pomohli a doufali by ve sblížení s dotyčným.

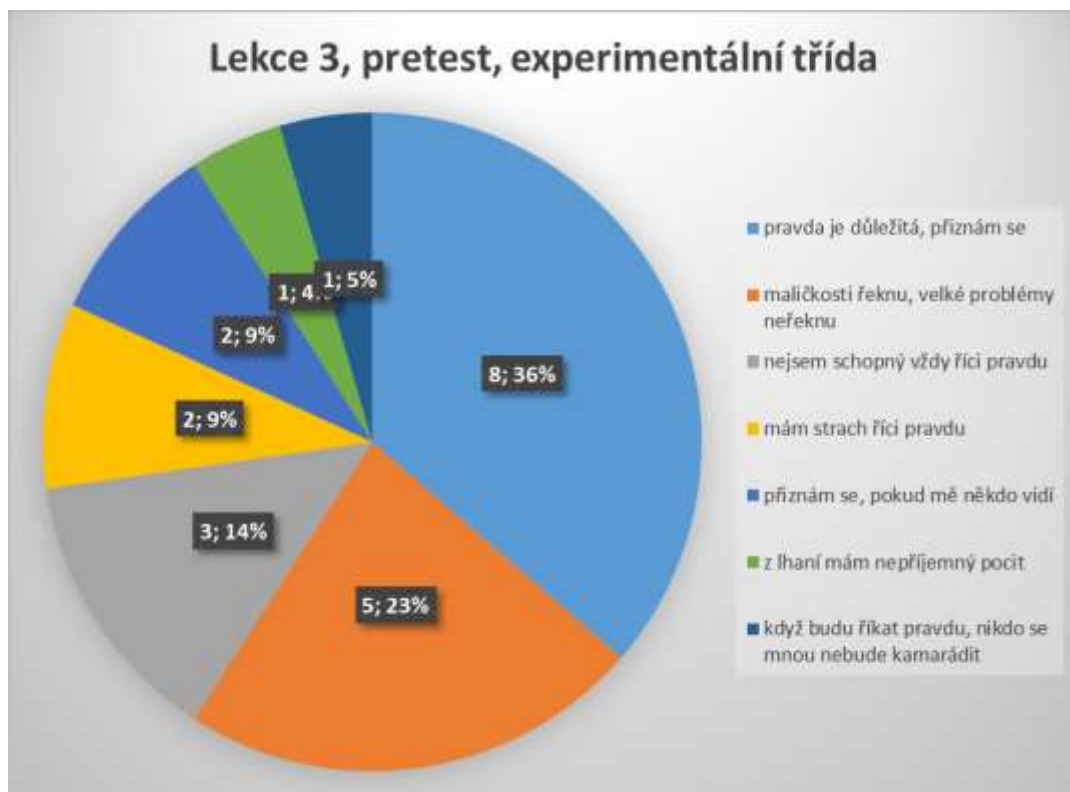
Porovnáním pretestu a postestu bylo zjištěno, že 5 žáků po přečtení textu změnilo názor. Zajímavé byly tři odpovědi ve smyslu pomohl bych, aby mě měl dotyčný rád. Tuto třídu neznám, nicméně by bylo potřeba pracovat s kolektivem ohledně sociálních vztahů podrobněji.

Lekce 3 experimentální třída

Závěrečná výzkumná oblast byla zaměřena na smysl slova pravda.

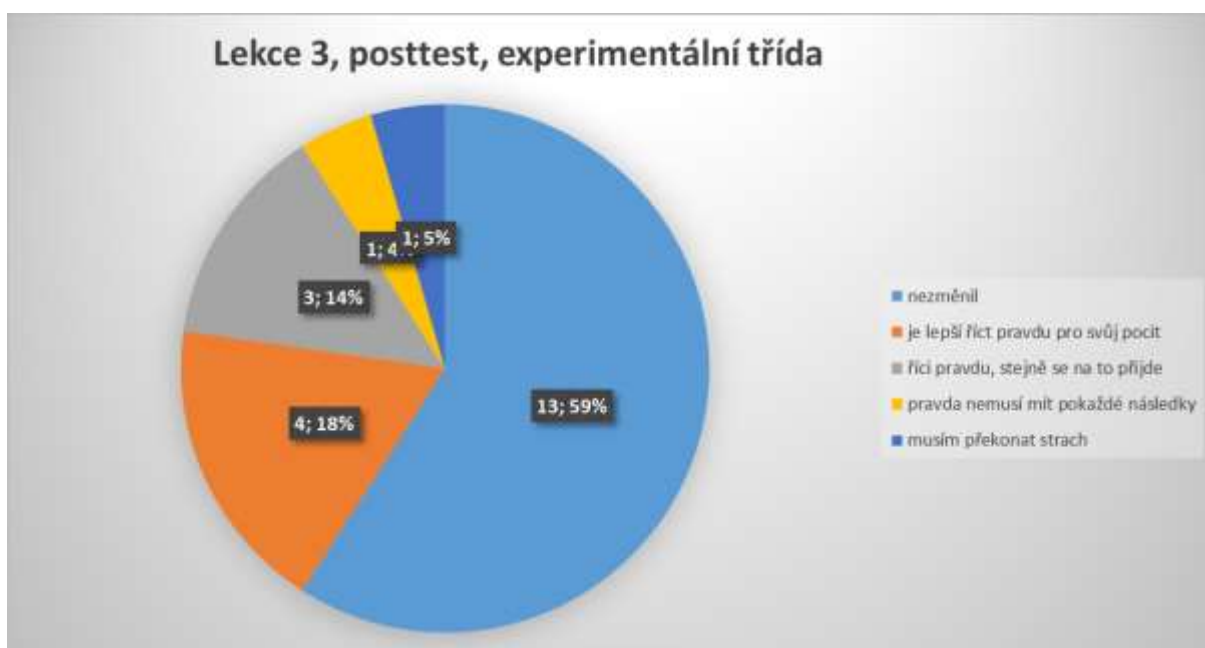
Před realizací poslední lekce žáci odpovídali na otázku „Co pro tebe znamená slovo pravda. Jsi ochoten nést případné následky tím, že řekneš pravdu?“

Přítomno bylo 22 žáků.

Z grafu vyplývá, že 8 žáků by se přiznalo, 5 žáků by se v maličkostech přiznalo, ale u velkého problému ne, 3 žáci nejsou schopni říci vždy pravdu, 2 žáci mají strach, 2 žáci se přiznají pouze, pokud je někdo viděl, 1 žák má ze lhaní nepříjemný pocit a 1 žák se domnívá, že pokud bude říkat pravdu, nikdo s ním nebude kamarádit.

V posttestu žáci odpovídali na otázku „Jak ti změnil příběh Mirka tvůj názor na pravdu.“

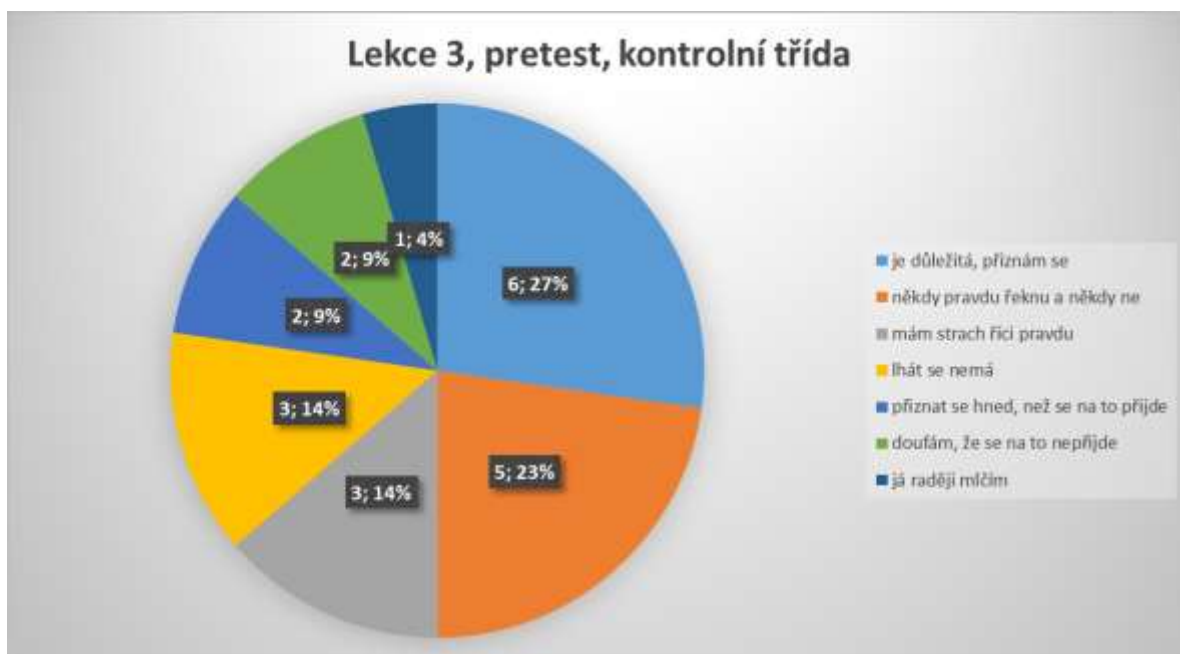

Z posttestového grafu vyplývá, že u 13 žáků se názor příběhem na pravdu nezměnil, 4 žáci by řekli pravdu pro svůj dobrý pocit, 3 žáci jsou přesvědčeni, že je lepší se přiznat, protože pravda stejně vyjde najevo, 1 žák musí dokázat překonat strach a 1 žák se domnívá, že pravda nemusí mít pokaždé následky.

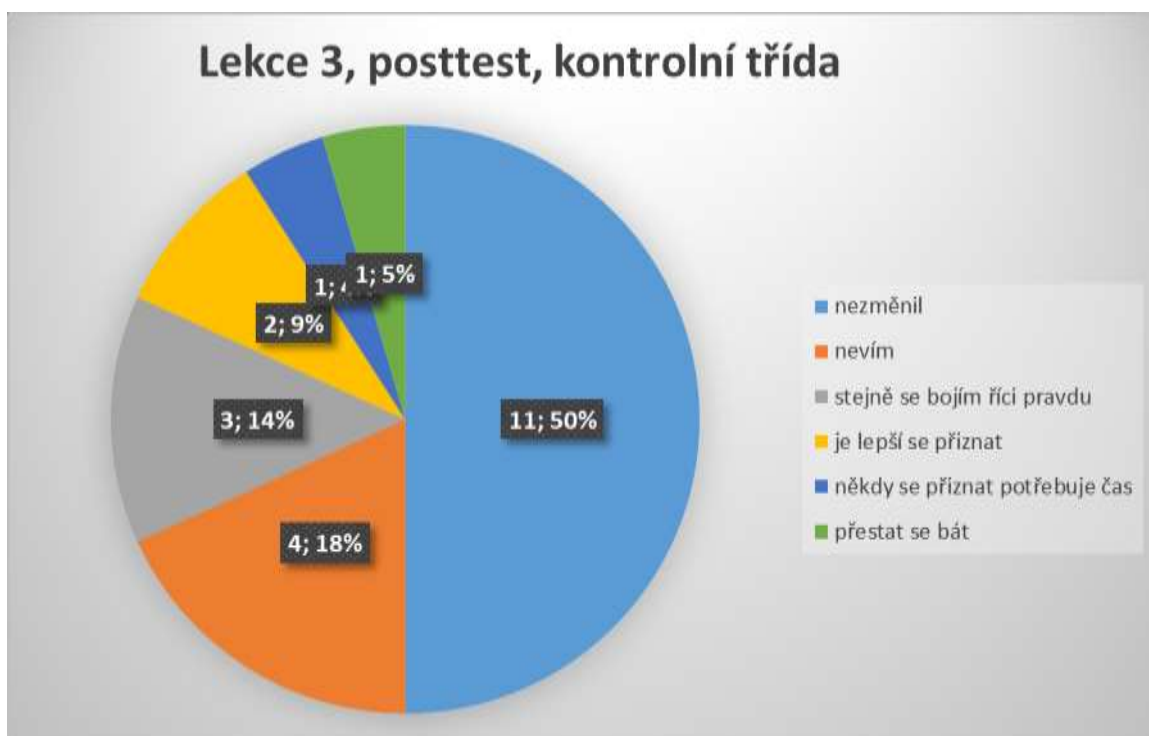
Při porovnávání odpovědí jsem zjistila, že 8 žáků oproti pretestu změnilo svůj pohled na pravdu. Vzácné byly odpovědi 3 žáků, kteří by se přiznali pro svůj vlastní pocit. Zajímavá byla i odpověď, že pravda nemusí mít vždy následky.

Lekce 3 kontrolní třída

Této lekce se zúčastnilo 22 žáků.

U pretestu v kontrolní třídě pro 6 žáků je pravda důležitá a přiznali by se, 5 žáků pravdu někdy řekne a někdy ne, 3 žáci mají strach se přiznat, 2 žáci vědí, že lhát se nemá, 2 žáci by se přiznali hned, dříve než se na to přijde, 2 žáci doufají, že se na to nepřijde a 1 žák raději mlčí.

Při porovnání grafů a odpovědí žáků z kontrolní třídy vyplývá, že po přečtení textu 4 žáci změnilí svůj pohled na pravdu. Přiznali by se, i když by na přiznání potřebovali nějaký čas nebo by museli překonat strach.

Jsem si vědoma, že při zpracovávání odpovědí na mé otázky pracuji s měkkými daty. Mají informační charakter a vyjadřují subjektivní názory, které mohou být ovlivněny například náladou, schopností empatie či orientací v mezilidských vztazích.

6.6.2 Závěry výzkumu

Výsledky výzkumu práce ukázaly, že metody a techniky dramatické výchovy mají pozitivní vliv na žáka v oblasti jeho postojů a hodnot.

Na základě výzkumu odpovídám na výzkumné otázky.

VO1: Jak postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi?

Prostřednictvím reflexe a pozorováním jednotlivých lekcí v experimentální třídě pomocí dramatických postupů bylo zjištěno, že dílo Jaroslava Foglara je současnými dětmi přijímáno pozitivně. Příběhy, tak i osudy hlavních hrdinů dokáží žáky zaujmout, témata jsou jim blízká a dokážou se i na základě vlastních zkušeností vcítit do role jednotlivých hrdinů a společně s nimi překonávat překážky a řešit problémy. Důkazem toho jsou jednak závěrečné reflexe po absolvování jednotlivých lekcí, tak i diskuse žáků mezi sebou v průběhu lekce. Pozorováním bylo také zjištěno, že žáci si o tématech jednotlivých lekcí mezi sebou povídají i ve svém volném čase.

VO2: Jak mohou metody a techniky dramatické výchovy ovlivnit přijetí témat Foglarových děl jako prostředku rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot?

Z porovnání pretestů a posttestů jednotlivých lekcí byl zaznamenán postojový posun u obou testovaných tříd. U experimentální třídy, kde byly lekce realizovány pomocí metod a technik dramatické výchovy byl posun v oblasti postojů a hodnot výraznější. Po realizaci první lekce byla zjištěna u experimentální třídy změna v hodnotovém žebříčku u 9 žáků, u kontrolní třídy u 6 žáků. U druhé lekce experimentální třída zaznamenala posun u 7 žáků, kontrolní

třída u 5 žáků. V poslední lekci byl posun experimentální třídy nejméně, změnu zaznamenalo 8 žáků, zatímco v kontrolní třídě pouze 4 žáci.

7 Závěr

Záměrem mé diplomové práce bylo zjistit, zda postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara a zároveň ověřit, zda metody a techniky dramatické výchovy prostřednictvím díla Jaroslava Foglara mají vliv na žákovy postoje a morální hodnoty.

V teoretické části jsem rozebrala dílo Jaroslava Foglara z hlediska dramatické výchovy. Došla jsem k závěru, že dílo Jaroslava Foglara jako celek, je pro dramatickou výchovu vhodné.

Na základě východisek z teoretické části jsem zpracovala část praktickou. V této části diplomové práce jsem se zabývala návrhem, realizací a reflexí tří lekcí pomocí metod a technik dramatické výchovy na základě textů Jaroslava Foglara. Jednotlivé lekce byly zaměřené tematicky na přátelství, pomoc v nouzi a na smysl slova pravda.

Další částí praktické části bylo zkoumání vlivu prožitých lekcí na žáka v oblasti postojů a hodnot. Lekce připravené pomocí metod a technik dramatické výchovy jsem realizovala ve třídě experimentální. Ve třídě kontrolní měli žáci k dispozici pouze text Jaroslava Foglara k samostatnému přečtení. Pro ověření účinnosti metod a technik dramatické výchovy jsem použila pretest a posttest u každé lekce, které byly stejné jak pro třídu experimentální, tak pro třídu kontrolní.

Výzkumná část hledala zároveň odpovědi na výzkumné otázky.

VO1: Jak postupy dramatické výchovy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi?

VO2: Jak mohou metody a techniky dramatické výchovy ovlivnit přijetí témat Foglarových děl jako prostředek rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot?

Výsledky výzkumu práce ukázaly, že metody a techniky dramatické výchovy mají pozitivní vliv na žáka v oblasti jeho postojů a hodnot.

Závěry diplomové práce dokazují, že dramatické postupy napomáhají k přijetí díla Jaroslava Foglara současnými dětmi a zároveň metody a techniky dramatické výchovy jsou vhodným prostředkem rozvoje žáků v oblasti postojů a hodnot.

Výzkum v praktické části ukazuje, že po prožití lekcí pomocí metod a technik dramatické výchovy žáci více o tématech přemýšlejí a na základě svého prožitku u nich dochází ke změnám v jejich hodnotovém žebříčku.

8 Seznam literatury

Machková, Eva: Základy dramatické výchovy. Praha: SPN, 1980

Koťátková, Soňa a kolektiv: Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Praha: 1998, Karolinum. ISBN 80-7184-756-9

Valenta, Josef: Metody a techniky dramatické výchovy. Agentura Strom. 1997. ISBN 80-901954-1-5

Morganová, Norah, Saxtonová, Julia: Vyučování dramatu. Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku 2001. ISBN 80-901660-2-4

Valenta, Josef: Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik. Praha: ISV 1999. ISBN 80-85866-40-4

Machková, Eva: Metodika dramatické výchovy – zásobník dramatických her a improvizací. NIPOS 2015. ISBN 978-80-7068-298-2

Tomková, Anna, Marušák, Radek, Provazník, Jaroslav: Spolupráce dětí 1. a 2. stupně ZŠ při rozvoji čtenářské gramotnosti. Praha: 2012. ISBN 978-7290-582-9

Machková, Eva: Úvod do studia dramatické výchovy. Praha 2018, NIPOS 2018. ISBN 978-80-7068-317-0

Machková, E. : Volba literární látky pro dramatickou výchovu. Prah. AMV. 2017

Machková, Eva: Jak se učí dramatická výchova. Praha: AMU, 2017. ISBN 978-80-7331-089-9

Marušák, Radek: Literatura v akci. Praha: AMU, 2010. ISBN 978-80-7331-172-8

Gavora, P: Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido 2000. ISBN 80-85931-79-6

Foglar, J: Boj o první místo. Praha: Olympia, 1995. ISBN 80-7033-348-0

Foglar, J: Když Duben přichází. Praha: Olympia, 1995. ISBN 978-80-7376-024.3

Foglar, J: Hoši od Bobří řeky. Praha: Olympia, 1997. ISBN 80-7033-448-7

Zapletal, M: Záhady a tajemství Jaroslava Foglara. Praha: Euromedia Group- Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1902-8

Vučka, T: Cesta za modrým světlem. Příbram. Pistorius & Olšanská s. r. o., 2015. ISBN 978-80-87855-26-3

Filípek, Hejna, Janov, Menhart, Nosek- Windy, Polák, Teslevič, Vraspír, Zelníček: S Jestřábem v srdci. Velké Přílepy: Olympia, s.r.o., 2017. ISBN 978-80-7376-475-3

Kubík, L: Jestřábův let. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-220-9

Foglar, J: Život v poklusu. Praha: Olympia, 1997. ISBN 80-7033-482-7

Foglar, J: Tajemství Velkého Vonta. Praha: Olympia, 2008. ISBN 978-80-7033-870-4

Foglar, J: Z Bobří hráze. Praha: Olympia, 2002. ISBN 80-7033-599-8

Foglar, J: Chata v Jezerní kotlině. Praha: Olympia, 1998. ISBN 80-7033-511-4

Foglar, J: Pod junáckou vlajkou. Praha: Olympia, 2001. ISBN 80-7033-562-9

Foglar, J: Jestřábe, vypravuj.... Praha: Olympia, 2001. ISBN 80-7033-503-3

Foglar, J: Přístav volá. Praha: Olympia, 1991. ISBN 80-7033-117-8

Foglar, J: Poklad Černého Delfína. Praha: Atos, 1991. ISBN 80-900085-7-7

Hojer, Černý: Jestřábe, díky. Praha: Ostrov, 2000. ISBN 80-86289-12-5

Stuchlíková, Janík: Oborové didaktiky. Brno: Masarykova universita, 2015. ISBN 978-80-2010-7769-0

Vodička, F: Svět literatury. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-213-69

9 Přílohy, fotodokumentace

Příloha č. 1

První lekce – Chata v Jezerní kotlině

- Pretest – Co pro tebe znamená přátelství?
- Posttest – Změnil se nějak tvůj pohled na přátelství po příběhu Pavla a Ludvíka?

Druhá lekce – Vteřiny hrůzy

- Pretest – Pomohl bys v nouzi někomu, kdo není tvůj kamarád? (koho nemáš ho rád)
- Posttest – Ovlivnil tě nějak příběh Tondy a Rudly v tvém rozhodování zda pomoci či ne někomu v nouzi?

Třetí lekce – Pod junáckou vlajkou

- Pretest – Co pro tebe znamená slovo pravda. Je v tvém životě důležitá? Jsi ochoten nést případné následky tím, že řekneš pravdu?
- Posttest – Jak ti změnil příběh Mirka tvůj názor na pravdu?

Příloha č. 2

Chata v Jezerní kotlině – text

Chvíli na sebe v úleku a údivu zírali. Pavel už dávno zapomněl na někdejší nepříjemnost, kterou Ludvík způsobil. Teď v něm viděl jen nežádoucího vetřelce v Jezerní kotlině, kde chtěl mít klid a pokoj od všech lidí ze Spálených Mlýnů! „Jak ses sem dostal?“ vyhrkl nevraživě. „Rozhodně mě sem nepřivezl autobus, to se můžeš vsadit!“ odsekl trochu kousavě Grygar. Pavla dopaloval jeho způsob řeči suchý a pichlavý. „Nechci tady nikoho cizího!“

„Cizího?“ podivil se Ludvík Grygar kupodivu mírně. „Tak já jsem tu cizí?“ Trochu se usmál a pokračoval. „Byl jsem tu možná vícekrát než ty. Tohle místo jsem objevil už loni na jaře. Na ten den nikdy nezapomenu.“ Zadíval se někam do neurčita a mluvil zasněně jakoby sám k sobě: „Bylo to, zrovna když nebem letěly divoké husy a nad vodami kroužili bílí rackové a zpívali své vzrušené písně“

Pak najednou prudce dodal, jako by se právě vzpamatoval ze snu: „Ale dodnes jsem tu nikoho nepotkal!“ Pavel byl očividně zmatený. Vždycky mu bylo nepříjemné, když zjistil, že není v právu. A tady to bylo nade všechny pochyby. Ano, Ludvik má na jezero a na celou kotlinu větší právo, a Pavel je tady jenom vetřelcem! „Nemysli si,“ změnil náhle Pavel předmět hovoru, „že jsem se tě tehdy bál, když nás chtěl Lejčko dostat do rvačky. Nepustil jsem se do tebe z jiného důvodu.“ Ludvíka Grygara ta změna velmi překvapila. Nejdřív se hádají o Jezerní kotlinu, či jak tomu místu Zeman říká, a najednou mu Pavel připomíná školní událost! Ale tím, co Pavlovi odpověděl, si ho ihned získal.

„Vím dobře, proč ses se mnou nebral,“ pronesl a lehce se při tom začervenal. „Jsi příliš slušný na to, abys zápasil s někým slabším, než jsi ty! Věděl jsem to už tehdy, nemysli si“ Ludvíkova přímost Pavla udivila a trochu ho až zahanbovala. „Nebudeme se hádat, komu patří Jezerní kotlina,“ pravil. „Vyhrál bys to! Byl jsi tu dřív! Tehdy, když jsi tady byl poprvé, já jsem ještě nevěděl ani o Spálených Mlýnech, natožpak o Jezerní kotlině! Kdybys ale chtěl, mohli bychom sem chodit třeba spolu!“ Pak sebral všechnu svou odvalu a dodal: „Ale jestli nebudeš chtít, nikdy už sem nevkročím!“ Dychtivě očekával, co na to Ludvík řekne, a napjatě hleděl do jeho světlých pronikavých očí. „Jsi poctivý!“ přiznal mu Ludvik. „Ano, uzavřeme tedy přátelství“ Nenapodobitelným způsobem se usmál a dodal tónem, kterým předtím mluvil o bílých raccích nad vodami a který připomínal tón, jímž se pronášejí významné citáty:

„Nechť srdce naše v bratrství se spojí a cesty nic zlého nezkříží a nerozdvojí. To slibujeme, to slibujeme.“

Od této chvíle se chlapci stali nejlepšími kamarády a veškerý volný čas trávili spolu.

Škola se pomalu chýlila ke konci, prázdniny byly za dveřmi a předprázdninové vzrušení ovládlo každého hochu ve Spálených Mlýnech. Ale naši kamarádi si mysleli, že se nikdo nemůže těšit víc a nikdo že nebude mít krásnější a zajímavější prázdniny než oni! Budou stavět chatu v Jezerní kotlině! Budou se tam zařizovat jako dva robinzoni! Těšil se, že Ludvu ještě víc pozná. Vezme si Ludvu pořádně do práce! Bude s ním cvičit tak, jak to s ním, s Pavlem, cvičival kdysi tatínek. Už teď vypadá Ludva mnohem lépe, než když se seznámili. A Jezerní kotlina sama - copak tam se není na co těšit?

Dny se krátily a hoši museli opouštět Jezerní kotlinu mnohem dříve. Z tmy se nedalo jít krkolomnými stezkami a po skalách, i když znali cestu dopodrobna. Jednou Ludva překvapil Pavla dobrým nápadem. Ví, jak si zkrátíme cestu. Můžeme jezdit kus cesty za město na kole! Docela pohodlně se dá jet až k překladišti. V houštinách si můžeme kolo schovat a dál půjdeme pěšky. No a nazpátek zase pojedeme od překladiště až domů. Získáme tím dobrou půlhodinu! Co tomu říkáš?“ Pavel se jen usmál. „Což o to“, řekl, nápad je to dobrý. Kdybychom měli kolo, vzal bych tě na rám a už by se jelo. Ale kde ho vzít? „Mohl bych možná jedno opatřit,“ zamyslel se Ludva.

„U nás bydlí jeden hlídač, víš, má noční služby, a tak ve dne spí. A ten má kolo! Přes den ho má vždycky v dřevníku na dvoře. Potřebuje ho až pozdě večer, když odjíždí do služby. Ale to už bychom byli dávno doma.“ „Kdyby to šlo nějak zařídit, bylo by to opravdu prima. A skutečně- Ludva hned na další výpravu přivedl kolo, krásné a skoro nové kolo. V houštinách překladiště kolo schovali a užili si den u jezírka.

K večeru došli až k houštinám. Šero houstlo. Pavel opatrně vběhl do křoví. Měli v něm už vyšlapanou stezku a místy i vysekané keře. Ludva, který zůstal venku, najednou uslyšel, jak se Pavel diví: Ludvo, kam jsi dal kolo? Buď jsem slepý, anebo jsi ho uložil tak důkladně, že ho teď ani sám nenajdeš! „Je přece tam napravo, hned u skály „Tady nic není!“

„Ale musí tam být, vždyť jsi mě přece viděl, jak jsem ho vedl!“ „No tak, když řeknu, že tady není, tak tu není,“ ozval se hloubi houští Pavlův netrpělivý hlas. Ludva už měl toho dohadování dost. Vběhl za Pavlem. „Tady to přece bylo! Na tohle místo jsem ho postavil!“ Tvář mu stahoval strach. „Tady!“ vyjekl zmateně a ukazoval na prázdné místo u skály. „Třeba ses spletl,“ uklidňoval ho Pavel. „Pojď, prohledáme celé houští!“ Prodírali se křovisky, celí poškrábaní. Čím déle hledali, tím byli vystrašenější. Hledali už i tam, kde to nemělo smysl, kam by Ludva nikdy kolo nedal. „Kolo je pryč, to je marné“ prohlásil beznadějně Pavel.

Nakonec jim starší kluk Filip kolo našel.

Už z dálky se na něj Pavel usmíval, ale Ludva byl vážný a zamlklý. „Dnes odpoledne máme oba volno, Ludvo,“ řekl radostně Pavel. „Do kotliny asi nepůjdeme, vypadá to už zase na déšť, ale třeba bychom mohli dělat něco jiného, někam jít.“ Ludva chvíli mlčel a pak řekl

rozpačitě: „Když ale já, Pavle, nemůžu, víš. Slíbil jsem Filipovi, že s ním půjdu do biografu, už máme lístky.“ „Ty jdeš s Filipem?“ ptal se trochu zaraženě Pavel.

„Musím přece!“ vysvětloval mu Ludva, ale byl přitom celý červený. „Sám si to se mnou domluvil a to víš, nemůžu ho přece odmítnout. Když nám byl dobrý, aby nám našel ukradené kolo, nemůžu jen tak nechat.“ „No, to je vlastně pravda,“ připouštěl neochotně Pavel. Šli zvolna ke škole. Ludva mluvil o Filipovi a Pavel mlčky naslouchal. Zdálo se mu, že ho Ludva obdivuje. Nebylo divu, Filip byl starší, choval už se spíš jako dospělý, a Pavlovi se dokonce tehdy večer zdálo, že z něho cítí cigaretu. „A kdybys slyšel, jak umí krásně hrát na kytaru!“ básnil Ludva. „Jak to víš?“ „No, slyšel jsem ho! Byl jsem předevcírem u něj doma!“ Šli mlčky dál. Nebylo jim nějak do řeči. Loučení bylo krátké a o vyprovázení nepadlo ani slůvko.

Od toho dne, kdy šel Ludva s Filipem do kina, se s Pavlem nesetkali. Pavel ho schválně nevyhledával, i když přímo hořel touhou promluvit s ním, vidět ho, jít s ním do Jezerní kotliny, prohánět se po stráních i skaliskách, vesele se přít, zápasit a žertovat, povídat si a opravovat srub. Čekal, že Ludva přijde sám. Ale Ludva nešel.

Ludva se strašně změnil. Nebyl už veselý a všímavý, nesledoval žádné události, divadla, nové knihy a jiné zajímavosti. Pohyboval se unaveně, jeho nenapodobitelný úsměv z dřívějších dob se teď změnil v úsměšek, který měl asi znamenat, že Ludva už všechno zná, vším je znechucený a nic ho nebaví. Asi to odpozoval od svých starších kamarádů, kteří se tak chovali, anebo sám doopravdy cítil takovou únavu a lhostejnost. Ale úplně všechno mu lhostejné nebylo, jak si Pavel s velikou lítostí a s pocitem zahanbení uvědomoval. Ludva se stále náruživě přátelil s Filipem, který na Pavla působil jako zloduch a našeptavač všeho špatného. A hlavně začal kouřit. Ludva si prostě našel jiného kamaráda a na slib přátelství s Pavlem úplně zapomněl.

V pondělí nepřišel Ludva do školy. To se teď stávalo často. Málokteré pondělí byl ve škole! Pavel se dozvěděl od maminky, že Ludvu odvezli do nemocnice. Při té zprávě Pavel sebou trhl. „Co se mu stalo?“ Srdce se mu sevřelo bolestí nad osudem bývalého kamaráda. „Otrava nikotinem a pošramocené plíce,“ odpověděla maminka. „To má odkoukané z těch biografů,

samé kouření, samý nerozum.“ A největší vinu na tom má Filip, hněval se Pavel. Maminka pak ještě dodala: „Poleží si prý několik měsíců, jestli vůbec chudák neumře. Takový hezký chlapec! Škoda ho! Ti jeho rodiče, ti aby se šli teď utopit. Pavle, Pavle, slib mi, že nevezmeš cigaretu do úst!“ Pavel se jen usmál. „Nemusíš se bát, maminko,“ řekl pevně, takové věci pro mě nejsou. A ani Ludva by s tím nezačal, kdyby nebylo Filipa. To je jeho vina. Ludva na tom byl zle. Nikdo k němu nesměl. „Kdyby byl ten chlapec jen trochu silnější,“ říkal primář, snad by to ani dlouho netrvalo a byl by zdravý. Ale takhle je to velmi těžký případ. Co jsme mohli udělat, jsme udělali, nyní musíme jen čekat“

Pavel do nemocnice půjde! Vydal se tam ještě ten den. Šel dlouhými chodbami, prosycenými nemocničním pachem, který každého člověka většinou rozesmutňuje. Pak otevřel dveře, vešel do bílého pokojíku a tam u okna uviděl toho, kdo byl kdysi veselý, zdravý a dobře vypadající hoch se živýma očima. To je Ludva! Neví, jak by začal hovor. A pak tiše řekne: „Nazdar, Ludvo,“ říká těžce. Ale Ludva je zticha a jen se na něho dívá dychtivýma očima. „Pavel přišel! Můj rudý bratříček přišel!“ „Byl bych přišel už dávno, kdybych věděl, že o to stojíš.“

„Tak rád bych ještě jednou šel do naší Jezerní kotliny, Pavle,“ a v hlase mu zazněla taková zoufalá touha, že Pavlovi až přeběhl mráz po zádech. „Půjdeš tam, a ne jednou! Stokrát! Tisíckrát!“ prohlašuje pevně a přesvědčivě Pavel. Diví se sám sobě, že může tvrdit něco, v co vůbec nevěří. Ludva se trochu vztyčil na lůžku, zkoumavě se zadíval na Pavla a řekl: „Jsi na mě pořád tak hodný, Pavle! Pamatuješ se, jak jsi mi tenkrát, když jsme tam naposledy o prázdninách seděli u ohně, pořád dával tu pokrývku? Pavle, šel bys tam zase se mnou, kdybych se uzdravil? Řekni, že ano! Prosím tě, řekni to! Víím, že se neuzdravím, i když bych si to tak přál! Víím, že tam už nikdy nepůjdu! Ale chci, abys mi řekl, že bys tam se mnou šel, kdyby to bylo možné.“

S Pavlem se zatočil celý ten těsný pokojík, v hrdle má sucho a krev mu bije ve spáncích. „To víš, že bych šel. Ale určitě tam půjdeme spolu,“ opravil se kvapně, aby Ludva nezpozoroval, že v jeho uzdravení nevěří. „Počkej na jaro, až sejde sníh.“ „Ano,“ přikývl unaveně Ludva.

„Ano, já chci“ prohlásil pak Ludva silným hlasem, plným vůle. „Já chci! Od téhle chvíle chci! Byl jsem, Pavle, špatný kamarád, a tys mi oplatil dobrem. Přivedl jsi mě zpátky, vrátil jsi mi znovu do všech chutí. Jestli se uzdravím, bude to tvoje zásluha. Kdyby měl každý

takového kamaráda, jako jsem měl a snad ještě budu mít, bylo by všude dobře.“ Usmál se, a v té prchavé chvíli se mu na chvíličku vrátila jeho bývalá podoba.

Nadešly vlažné jarní dny a na Zelený potok přiletěli z dálky rackové a křičeli tam své nesrozumitelné písně. Tehdy se oba hoši poprvé vydali do Jezerní kotliny, aby se tam poklonili jaru. Nešli jako dřív, za starých dobrých časů! Dnes kráčeli pomalu, vždyť Ludva se právě vracel od bran smrti. Pavel ho musel občas i podpírat. Ale došli tam!

Položili na hromadu kamení svazeček pampelišek a mlčky se vraceli k jezírku. A tam znovu vyvstaly všechny vzpomínky na staré příhody, zase mezi nimi panovalo upřímné kamarádké veselí. Pavel se cítil šťastný jako nikdy v životě.

Vteřiny hrůzy – text

V dílně jsme tehdy byli dva učni. Ten druhý byl o rok starší a jmenoval se Rudla. Nebyli jsme dobří kamarádi. Snad je tomu tak v každé dílně, že nejmladší učeň dostává úkoly, ze kterých už ti starší vyrostli, a ty úkoly mu pak připadají ponižující. Nebyly nijak těžké ty benjamínkovské práce, které mi mistr ukládal, ale mně se zdály velice nespravedlivé. V Rudlových očích jsem viděl výsměch, v každém jeho slůvku jsem cítil píchnutí. Naše učení pokračovalo ve vzájemném hašteření v odporování a všelijakých schválnostech, až přišla ta hrozná událost. Mistr dostal zakázku opravit plechy na střeše jednoho čtyřpatrového činžáku. Vzal nás oba s sebou. Spíš jsme překáželi, než pomáhali, mistr však chtěl, abychom tu práci poznali. V polední přestávce šel s dělníkem na oběd a my jsme zůstali na půdě hlídat materiál. Bylo jaro, venku hrálo slunce, ale tady na půdě bylo chladno a špatný vzduch. „Já jdu na střechu,“ sykl na mne Rudla, tady nebudu!“ Začal stoupat po žebříku k vikýři a už mu hlavu a ramena ozářilo zlaté jarní slunce. Věděl jsem, že na střechu nesmíme.

Nakonec jsem se rozhodl, že nebudu srab a na střechu vylezu. Vylezl jsem opatrně na lávku, která byla hned u vikýře, a rozhlížel jsem se po střeše. Nesedl jsem si jako Rudla, ale procházel jsem se po těch lávkách a opájel se strachem, který ve mně vyvolávala ta úžasná výška. A pak to přišlo. Mezi dvěma lávkami byla asi metrová mezera. V mezeře bylo staré, zabeďněné okýnko. Mohl jsem ji překročit. Něco mi však napovídalo: Přeskoč! Přeskoč! Stál

jsem chvíli bez hnutí. Rozum a strach ve mně zápasily s tím hloupým úmyslem skočit. Bujná chlapecká krev zvítězila a já skočil! Do smrti na ten skok nezapomenu! Do smrti ne!

Skočil jsem, ale špatně. V rozrušení jsem si skok dobře nevyměřil, chňapl jsem do prázdna vedle zábradlí, kterého jsem měl přichytit a propadl jsem se malým okénkem někam do neznáma. Všude byla tma a mě strašně bolela záda. Když jsem se trošku rozkoukal, pochopil jsem, že jsem na staré půdě plné prachu. Viděl jsem obrysy nějakého harampádí. Došoural jsem se ke starým dveřím, ale ty byly zamčené. Okýnko, kterým jsem propadl, bylo vysoko a já pochopil, že do něj zpátky ani nevyskočím.

Ruda zmizel ve vikýři a za chvíli se objevil s lanem. Jeden konec držel a druhý spouštěl okýnkem ke mně. „Tondo, Toníčku“ úpěnlivě volal, „chyt' se, honem, omotej si ruku lanem, já tě vytáhnu!“ Lehko se mu to řeklo, ale mně těžko provedlo. Bolely mě záda a určitě jsem měl i naraženou ruku. Nakonec se mi to povedlo a lano jsem uchopil. A Rudla, zlatý Rudla nahoře tahal a tahal, až mu svaly praskaly. Když už jsem byl skoro u lávky, roztřepal jsem se jako v zimnici. Udělalo se mi špatně od žaludku. Rudla mě posadil na lávku a lanem mě k ní přivázal. Za chvíli jsem se vzpamatoval. Rudla mě odvedl do bezpečí. Jak jsem se najednou cítil dobře! Jak se mně tam, panečku, líbilo! Že jsme se s Rudlou stali po té hrůze nejuvěrnějšími kamarády, to jistě nemusím dodávat. Už nikdy jsem mu v ničem neodporoval, už nikdy jsem se s ním nehašteřil. On mi zase pomáhal, kde mohl. No, a když jsem byl já v posledním roce učení a přicházeli noví učňové, nedal jsem jim nikdy znát, že jsem něco víc než oni, naopak, ulehčoval jsem jim jejich začátky, jak jen to šlo.

Pod junáckou vlajkou - text

„Tak kam půjdeme příští neděli?“ začal řeč Přema a obrátil se na Ondru. „Jistě bude hezky. Táta říkal, že tak krásný říjen Ještě nezažil.“ „Opravdu ne?“ divil se Joska, ale hned ho něco napadlo. „Mohli bychom jít do Černých skal, můj strejda tam má známého hajného. Přinesu úplně nový kotlík na vaření.“ „Kdyby tak byl nějaký stan!“ povzdechl si Ondra. Mirek v duchu záviděl oběma hochům, že každý z nich Ondru něčím překvapil. Tihle čtyři hoši byli prazvláštní společnost. Ondra byl její hlavou. Největší a nejstarší, skoro patnáctiletý. Dva z nich byli podobného zjevu jako on: ne právě čistí, zanedbaného zevnějšku, hrubé mluvy. Jen Mirek se od nich lišil jako by mezi ně zabloudil omylem. Dbal na sebe, chodil čistě a pěkně oblečený a dobře stříhané vlasy. Ale nebyl to dobrý chlapec. Jeho povaha měla mnoho kazů

a málo přísná maminka ho ještě hýčkala. Ve snaze zalíbit se ostatním vyváděl Mirek neuvěřitelné kousky.

Slabému Hortynovi, jemuž se ve škole každý smál, vyhodil oknem ze třetího patra školy aktovku s učením na ulici. K učitelům se choval výbojně. Nezmeškal žádnou příležitost, aby se něčím před ostatními nevytáhl. Kdo se s ním zapletl do nějakých čachrů, mohl už napřed vědět, že ho Mirek ošidí. Ale tady v Ondrově partě nebylo Mirkovi nějak dobře. Dokud byl s Přemíkem a Joskou sám, bylo to dobré. Oba byli mladší než on, obdivovali se mu, uznávali každé jeho slovo, a to Mirkovi lichotilo. Pak se seznámili s Ondrou - a ten brzo převzal vedení. Mirek byl odsunut až na druhé místo. Nebylo v Mirkových silách dobýt si zpět vedoucí postavení v partě. Ondra byl někdy nafoukaný chlapec, věčně nespokojený, věčně se pošklebující a velmi náročný. Teď dokonce touží po stanu. „Opatřím stan, spolehněte se na mne!“ Ondra byl tak překvapen, že se až zastavil. Mlčel a jen se tázavě díval na Mirka. „Ty že opatříš stan? Ty?“ divil se Joska. „A jak - pochlub se! Kde vezmeš peníze?“ dorážel Přemík. „Nebudu potřebovat peníze!“ usmíval se Mirek a v jeho tváři bylo vidět, že mu působí potěšení obdiv i údiv kamarádů.

„A ten stan opatřím! Máme u nás ve škole skauta, víte - nějak se musím do jeho oddílu dostat, přihlásím se tam třeba jako nováček, to už se nějak udělá,“ řekl Mirek. „To jako myslíš, že ti ten stan dají k narozeninám nebo jak si to vlastně představuješ?“ posmíval se Ondra. Mirek se nedal vyrušit z klidu. „To vím, že ne,“ odsekl. „Ale jednoho krásného dne se stan nějakým záhadným způsobem ztratí, rozuměj!“ Ztratí se tak, že nikdo nebude vědět jak! Prostě zmizí z klubovny, nebo nebude po nějakém výletu odevzdán. No, a pak za několik dnů ohlásím, že nemám na skautování čas nebo že mně to doma zakázali, vystoupím. A stan bude tady!“

Bylo pošmorné podzimní odpoledne, třebaže ještě vlahé. Po nebi se proháněly velké mraky, vítr skučel a ze zahrad vháněl do ulic zvadlé listí. Mirkovi bylo trochu úzko. Musí si už honem vymyslet, co řekne! Už je skoro u Zámečnické ulice. A tam někde je klubovna Devadesátky. Až několik kroků od domu číslo pět se mu jako zázrakem vrátil jeho obvyklý klid, s jakým provozoval ty nejnemožnější kousky, které mu získávaly pověst nebezpečného chlapce-dareby. Řekne jim tam, že na přání svého otce se jde hlásit do oddílu.

Našel nápis: KLUBOVNA 90. ODDILU JUNAKA, po chvílce váhání zaklepal a pak se ozvala výzva: „Dále!“ Mírek stiskl kliku a vstoupil do prostorné místnosti. Kolem velkého stolu sedělo asi osm hochů, kteří se na Mirka pátravě zadívali. „Chtěl bych se stát skautem," pronesl pevně Mírek, „ a nevím jak do toho“. Tváří staršího chlapce, k němuž Mírek mluvil, přelétl úsměv. Tady je jen jedna pomoc," řekl. Přihlásit se do junáckého oddílu. Těžší už je vydržet v něm zkušební dobu a stát se opravdu dobrým členem a dobrým kamarádem všem ostatním“ To nemohu být skautem hned?" zeptal se trochu zklamaně, protože vyhlídka na snadné a hlavně rychlé dosažení tajného cíle – stanu, se hroutila. „To se musí na něco čekat?“ „Ano - totiž abys tomu rozuměl. Dnes je junáctví v módě a do oddílů se hlásí mnoho hochů ne ze zájmu, ale jen, aby se mohli druhým pochlubit, že jsou skauti. A proto než někoho do oddílu opravdu přijmeme, dáme mu čtvrtletní zkušební lhůtu. V té době poznáme, zda z něho bude dobrý člen nebo zda jeho počáteční nadšení brzy nevyrchá.“ „ Ach, tak to tedy je," usmál se uklidněný Mírek. „Ale přesto se k vám hlásím." A hned dodal způsobem sobě vlastním: „Toho čtvrt roku zkušební lhůty, to bude můj zápas o dobrou pověst. Ještě nikdy mě totiž odnikud nevyšoupli!" Tak - dobrá!" rozhodl pak onen starší hoch. „Počkej tu na našeho vedoucího, Tapina, přijde před sedmou hodinou večer. A prozatím buď hostem na naší družinové schůzce.! „Já jsem rádce této družiny. Jmenuji se Václav Sedláček, ale v oddílu mi říkají Venda.“ Mirka napadlo, že se ještě nepředstavil. „Jmenuji se Mírek Trojan," řekl a podal Vendovi levici. Věděl, že si junáci podávají levé ruce, protože levá je blíže srdci a její stisk je tedy upřímnější. Ostatní hoši se kolem něho seskupili a podávali mu také ruku. Mírek byl tak zaujat, že docela zapomněl na svůj cíl: stan. Zato si uvědomil, že tito chlapi jsou nějak jiní, než jaké znal ve škole nebo v partě. Chovali se k sobě přátelsky, nepadlo zde ani jedno hrubé slovo a nadávka. Ne snad že by to byli způsobní chlapečkové, uhlazení, nesmělí. Nikoliv! Byli to správní hoši! Jejich řeč oplývala říznými vtipy a poznámkami - ale nebylo v ní ani jedno sprosté slovo. A když se Mírek zapomněl a sám takové slůvko prohodil, viděl, jak na sebe významně pohlédli a jak je to pobouřilo. Mírek se za to slovo, kterého jindy užíval třeba dvacetkrát denně, před nimi poprvé styděl.

V Devadesátce nacházel Mírek stále víc a víc přátel. Měli k sobě navzájem hezký vztah, bylo to přátelství, na které se nezapomíná po celý život. Neměla zde místo žádná faleš. Přes různé povahy i věk se hoši snášeli báječně. Opravdu bratrské přátelství bylo jedním z

nepsaných železných zákonů Devadesátky. U Devadesátky také nebylo zvykem, že by se tvořily nějaké malé kroužky přátel, jimž by ostatní byli lhotejní. Devadesátka byla jednolity celek, v němž byl každý na svém místě. Nikdo nebyl vynášen do nebes, ale také nikdo nebyl opomíjen. To se Mirkovi líbilo.

Zapomněl na svůj slib i bývalou partu. Ale Ondra nezapomněl na něj. Jednou večer si na Mirka počkal před barákem.

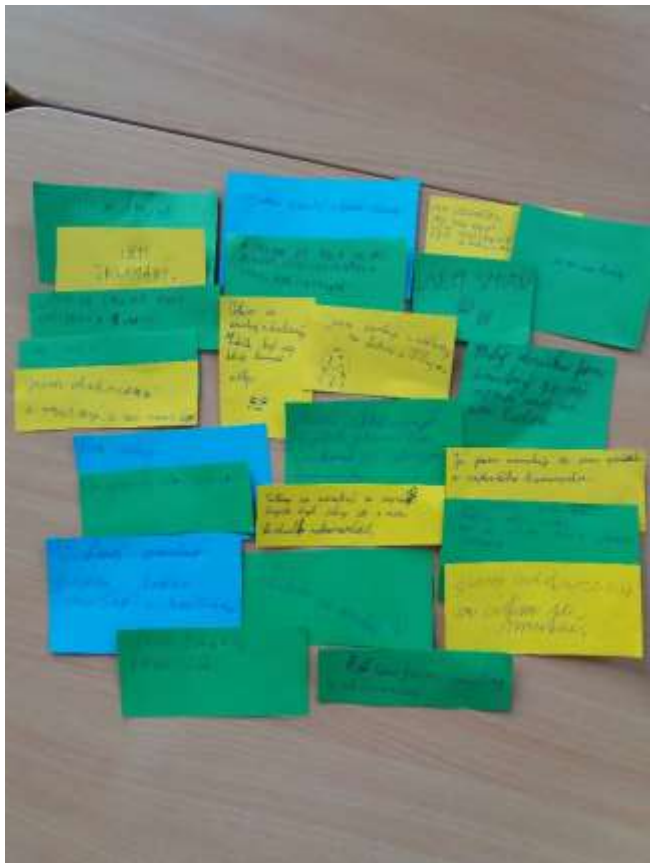
„Už jsme se dlouho neviděli - vid'!“ řekl stísněně Mírek. Měl z Ondry strach. Bývá hrozně zlý, když má vztek. Ondra se výhrůžně zachechtal. „No, dlouho jsi už nepřišel za partou!“ usykl. „Asi ti už není dost dobrá co? Našel sis lepší kamarády - vid? To bylo slibů, to bylo plánů s tím stanem? A najednou- stan nikde a milostpán zmizel. Kamaráde, víš co to je? To je zrada! U nás se tomu říká zrada, rozumíš?“ Poslední slovo téměř vykřikl a rozkročil se proti Mirkovi. Mírek polekaně ustoupil o krok. „Jakápak zrada?“ bránil se chabě. K silnější obraně neměl odvalu. Přepadl jej pocit viny. Nedodržel slib a skutečně zradil, zradil partu. Zmáhal se ho neklid. Chtěl alespoň něco říct na svou obranu: „Přece jsem na partu nikde nic nepověděl. A že by toho bylo dost.“ „Ale, ale,“ zpíval zlobně Ondra, „tak on chce chlapeček snad ještě dokonce vyhrožovat? Tak abys toho, Mirečku, jednou nelitoval. Pamatuj si, žeš byl při většině těch věcí s námi! A ještě jedno nezapomeň: byl jsi to ty, kdo přišel s nápadem ukradnout u skautů stan! Pamatuješ se přece ne? Chacháá ty nám chceš hrozit? Co když to na tebe prásknem? To by byla ostuda co junáčku?“ Mírek sevřel pěsti. „Mizero!“ řekl tiše a nenávisť čísel z jeho hlasu. „Byli jsme všichni špatní v té nečisté partě. Ondra se zasmál a řekl: „Seženeš ten stan nebo uvidíš. Řeknu celé té tvé skautské rodině, co jsi zač a proč jsi k nim vůbec přišel-ukrást stan“

„Tapine -“ volá Mírek a srdce se mu zastavuje zděšením nad vlastní odvahou. „Chtěl bych ti něco říct! Máš pro mne chvílku čas, prosím?“ „To víš, že mám! Pro tebe přece vždycky!“ žertuje Tapin. Mírek je vděčný i za tu otřepanou poznámku. Je mu hned lehčeji. Zkušené Tapinovy oči poznaly, že se s Mirkem něco děje. Mírek byl pořád zticha, ale Tapin mu milosrdně pomohl. „Nu Mirku, chtěl jsi mi něco říct. Copak to bude?“ Jeho hlas zněl konejšivě a povzbudivě. „Tapine, podívej se “ ukrajuje Mírek těžce slova, víš, že mám dnes skládat slib!“ „Samozřejmě, že to vím!“ „A může skládat slib každý? Každý, kdo o to požádá?“ Tapin je trochu udiven. „Nemůže! Musí přece nejdříve dokázat, že si to zaslouží.

„A mohl by, Tapine, skládat slib někdo, o kom máš dobré mínění, ale on je špatný?“ Tapinovi se ta řeč nelíbí a pátravě se dívá na Mirka. „Nerozumím ti dobře!“ říká zvolna. „Jestli to myslíš na sebe, pak jsi k sobě přísný. Jsi, Mirku, dobrý chlapec, věřím tomu, málokdy se mýlím. A pak - vždyť tě znám již déle než půl roku a pozoruji tě celé dny. Musel bych tu tvou domnělou špatnost přece vidět - ne?“ „Přišel jsem do Devadesátky jako velmi špatný člověk. Nezůstal jsem jim, snažil jsem se oprostít od všeho, co mě dříve dělalo špatným. Jestli jsem se změnil, udělali jste tu změnu ve mně vy! Ty, Tapine, Simba, a celá Devadesátka.“

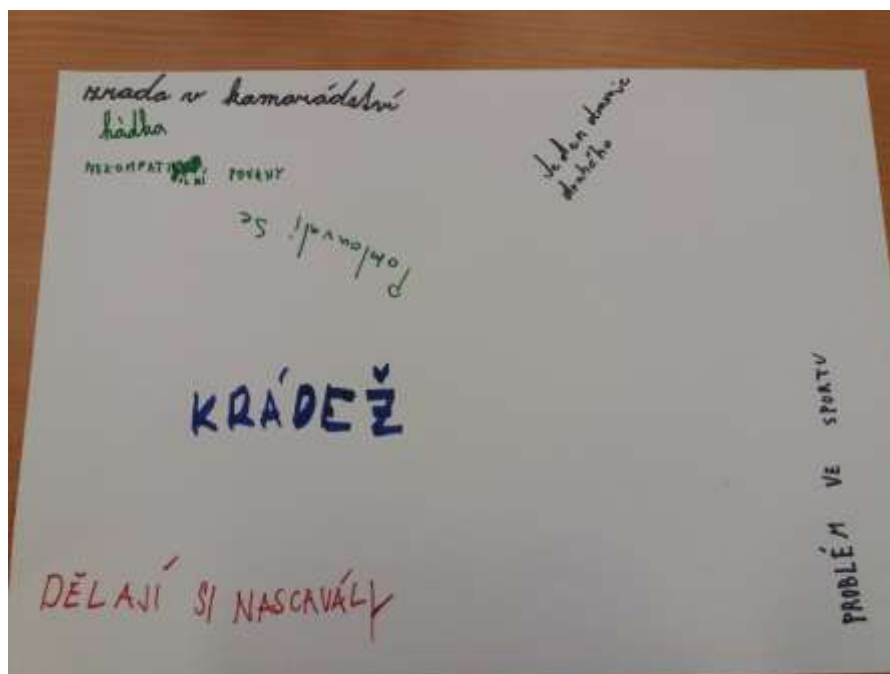
„Když jsem k vám, Tapine, přišel, netoužil jsem ještě po své změně, nerozuměl jsem tomu. Já přišel s ničemným cílem. Byl jsem ještě s jinými špatnými hochy v partě. Chlapec, nejstarší z nás, toužil po stanu. Potřebovali jsme stan. Abych se mu zavděčil, řekl jsem, že stan někde opatřím. Chtěl jsem vstoupit do některého oddílu, pobýt tam nějaký čas, vypůjčit si stan a pak potom ten stan už nevrátit a dát ho partě. To byla ta špatnost, se kterou jsem přišel do Devadesátky. Zvítězili jste nad mým úmyslem, zachránili jste mne a já zůstal u vás, v Devadesátce, a zradil jsem partu! Stokrát jsem mohl svůj úmysl provést. Ale už jsem byl váš!“ Mirek skončil. Jeho čelo pokrýval pot. Neodvážil se na Tapina pohlédnout. Jsi upřímný chlapec," řekl Tapin. „Nevyčítám ti tvůj důvod, pro který jsi k nám šel. Ovládalo tě zlo a to za tebe mluvilo a jednalo. Může nás jen tím více těšit, že jsme to byli právě my v Devadesátce, kteří ti nevědomky podali pomocnou ruku a zachránili tě před špatností. Nezlobím se na tebe, Mirku! Ne! Pokazil bych jen to, co bylo napraveno. A slib dnes večer budeš skládat! Neodvolám ho! A odpouštím ti, s Ondrou to vyřídím sám.“

Mirek byl šťastný, složil před hochy junácký slib a zpečetil tak svůj vstup na dobrou cestu.

Příloha č. 4

Fotodokumentace druhá lekce

Příloha č. 5

Fotodokumentace třetí lekce

